

①

Mr. J. J. J.  
28/4/99





در این روزها که همه در حال مبارزه با ویروس کرونا هستیم  
 و در این روزها که همه در حال مبارزه با ویروس کرونا هستیم





۲۰

بیاد: سید نذیر علی شاہ مرحوم  
سید نذیر علی شاہ رحمہ اللہ

# سرائیکی

سہ ماہی

بہاولپور

ترجمان سرائیکی ادبی مجلس

جلد نمبر ۳ جولائی، اگست، ستمبر ۱۹۹۱ء شماره نمبر ۹

مشاورت: ڈاکٹر پروین سلیم ادیب  
مدیر: سید دین محمد شاہ  
نواز کاوش  
مینیجر سرکولیشن: جمیل ملک  
مشیر قانون: عبدالقیوم اعوان

قیمت فی پرچہ: روپے ۵، سالانہ: پنجاہ روپے

دفتر سرائیکی جھوک سرائیکی بہاولپور

۲۵/۴/۹۱

Handwritten signatures and notes at the bottom of the page.





نمبر شمار	عنوان	مصنف	صفحہ نمبر
۱	سورۃ اہود	ترجمہ ۱۔ سید دین محمد شاہ	۲
۲	اداریہ	،	۴۱۳
۳	گالہ مہار	نواز کاوش	۶۱۵
۴	خواجہ غلام فرید دا تصور عشق	عزیزہ فاطمہ	۱۳۰۷
۵	سرائیکی زبان دا ہک گمنام شاعر	منظہر مسعود	۱۷۱/۱۷۲
۶	خواجہ فرید ولی کامل تے اُچے شاعر	مجید سیرزادہ	۲۶۱/۱۸
۷	سرائیکی لوک گیت	سعید احمد اختر	۳۲۱/۲۷
۸	حسن واگھا دے افسانے	عثمان شاہ	۳۷۱/۳۳
۹	سرائیکی دے مختلف نال	جس وید چانڈیو	۴۵۱/۳۸
۱۰	غزل	لقوی احمد پوری	۴۶
۱۱	،	قاسم جلال	۴۷
۱۲	،	صابرہ چشتی	۴۸



۳  
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
**ہو ۱۱**

وَنَادَى نُوحٌ رَبَّهُ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي  
كَانَ وَعْدُكَ الْحَقُّ وَأَنْتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ

ترجمہ ۱۔

اور نوحؑ نے اپنی پروردگار کو پکارا  
تے اکیسویں پروردگار، میںداپترمیدے  
گھرانہیں وچوں اے (انکوں نجات ملے  
ونجے)۔ تیرا وعدہ سچا اے، تو سب  
توں بہتر حاکم ہیں!

قَالَ نُوحٌ إِنْهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِيكَ  
إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَحْتَسِبُ مَا  
لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّي أَنَا آعِظُكَ أَنْ  
تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ۝۲۷

ترجمہ ۲۔

خدا نے فرمایا کہ نوحؑ، اوتیسڈے  
گھرا لیسال وچوں نہیں۔ اوتاں ناشائستہ  
انفال ہے۔ نہ جہڑی چیز دی تیکوں حقیقت  
معلوم نہیں اوتاں بارے میں کنوں سوال ای  
نہ کر۔ میں تیکوں نصیحت کرینداں جو  
نادان نہ بن۔

And Noah cried to his Lord and  
said: My Lord, surely my son is  
of my family, and Thy promise is  
true, and Thou art the Justest of the  
Judges.

He said: O Noah, he is not of  
thy family; he is (an embodiment  
of) unrighteous conduct. So ask  
not of Me that of which thou hast  
no knowledge. I admonish thee  
lest thou be of the ignorant.









آج کا ادارہ سیاسی بننا جا رہا ہے۔ اگرچہ ہماری مجلس کا سیاست سے کوئی تعلق نہیں ہے۔ ہمارے کرم فرما تو بخوبی جانتے ہیں کہ ہمارا سیاست کوئی واسطہ نہیں ہے، ہم اور آپ مانتے ہیں مگر تخریب کاروں کے لئے یہ حقیقت بے معنی ہے۔ تخریب کاروں کے نظر میں سیاست یا غیر سیاست لوگ دونوں برابر ہیں۔ آپ کو یاد ہو گا کہ دو سال پہلے انیس دنوں ہتھوڑا گروپ نے ہمارے دفتر میں ہمارے چوکیدار کا سر کیلے ڈالا تھا۔

دلچسپ بات یہ ہے کہ ہمیں سیاست سے دلچسپی نہ رکھنے کے باوجود امن و امان سے دلچسپی ضرور ہے۔ اس سے زیادہ دلچسپی بات اور کیا ہو سکتی ہے۔۔۔۔۔ جیسا کہ دود سے جا رہے تھے کہ تخریب کار کتوں نے اُن کے کاراستہ روکا۔ ایک دوست نے کہا "جو بھوکتے ہیں وہ کاٹتے نہیں۔ مگر نہ کرو۔" دوسرے نے کہا۔ "یار! اسے محاورے کا علم تمہیں اور مجھے تو ہے، معلوم نہیں یہ کتے بھی جانتے ہیں یا نہیں؟"

گرمیوں کا خالص تحفہ خرید پیشکش



نئی بہاولپور  
مولیٰ چور ہاؤس

فرتج کی بجائے دودھ کی بوتلیں۔ بہاولپوری سوہن حلوہ،  
نملو، فروٹ علاقہ، کھوئے والے مولیٰ چور، شاوی بیاض، سالگرہ اور دیگر تقریبات کیلئے ہماری خدمت حاصل کریں۔  
نیز قیمہ کمپوری، سموسے گرم ملتے ہیں۔  
محمد صدیق فتح خان بازار بہاولپور،



## گالہ ہمارا

تہا کوئی یاد ہو سچ کچھ عرصہ پہلے اُسالے "افسانہ نمبر" دا اعلانے کیسا۔ پر ایسے نبر  
 واسطے سا کوئی اچھے ہک کایا بلے نیسے تھئے۔ کایا بلے تالے سا کوئی لکھار یا بلے دیا بلے  
 تحریر بلے حاصلے کرنے پہ حاصلے نیسے تھئے، بہر حال اُسالے تو ہڈا دروازہ کھڑکیندے رہو بلے،  
 ہر تھئے تو ہڈی مرنے ہے جو دلدا ڈیوانہ ڈلو،  
 سرائیکی دہ بیغام اُسالے در در تے پہنچا وٹا چاہندے ہیں۔ ایسے بیغام دا مطلب عام طور  
 تے غلط گھدا ویندے اساڈا نہ تالے کہیے سیاسے ٹوٹے تالے تعلق ہے۔ نہ کہیے لبافے گروہ  
 تالے اُسالے تالے زبانے وادے دی خدمت دے بند کال سرشار بلے تے زبانے وادے دی  
 ترویج و اشاعت اساڈا مشرف ہے۔ ایہ ہک اچھا مشرف ہے جیڑھا پہلے شکلے تے اعصاب تھکا  
 ڈوڑھے والا ہے۔ اُسالے اینویں تالے زبانے وادے دی محبت دا اظہار کریندے رہندے ہیں۔  
 پر عملے طور تے اُسالے کہہ نیسے کریندے۔ "سرائیکی" پڑھنا، خریدنا تے اینکو بلے گھر گھر پہنچا وٹا اساڈا  
 مشرف اے۔ کیا تالے اساڈے ہانہہ بلے کینا بنڑسو، ایسے سوالے دا جواب سا کوئی اینویں تالے  
 ہکے نیسے ملدا۔ جینویں اساڈا خواب ہے۔

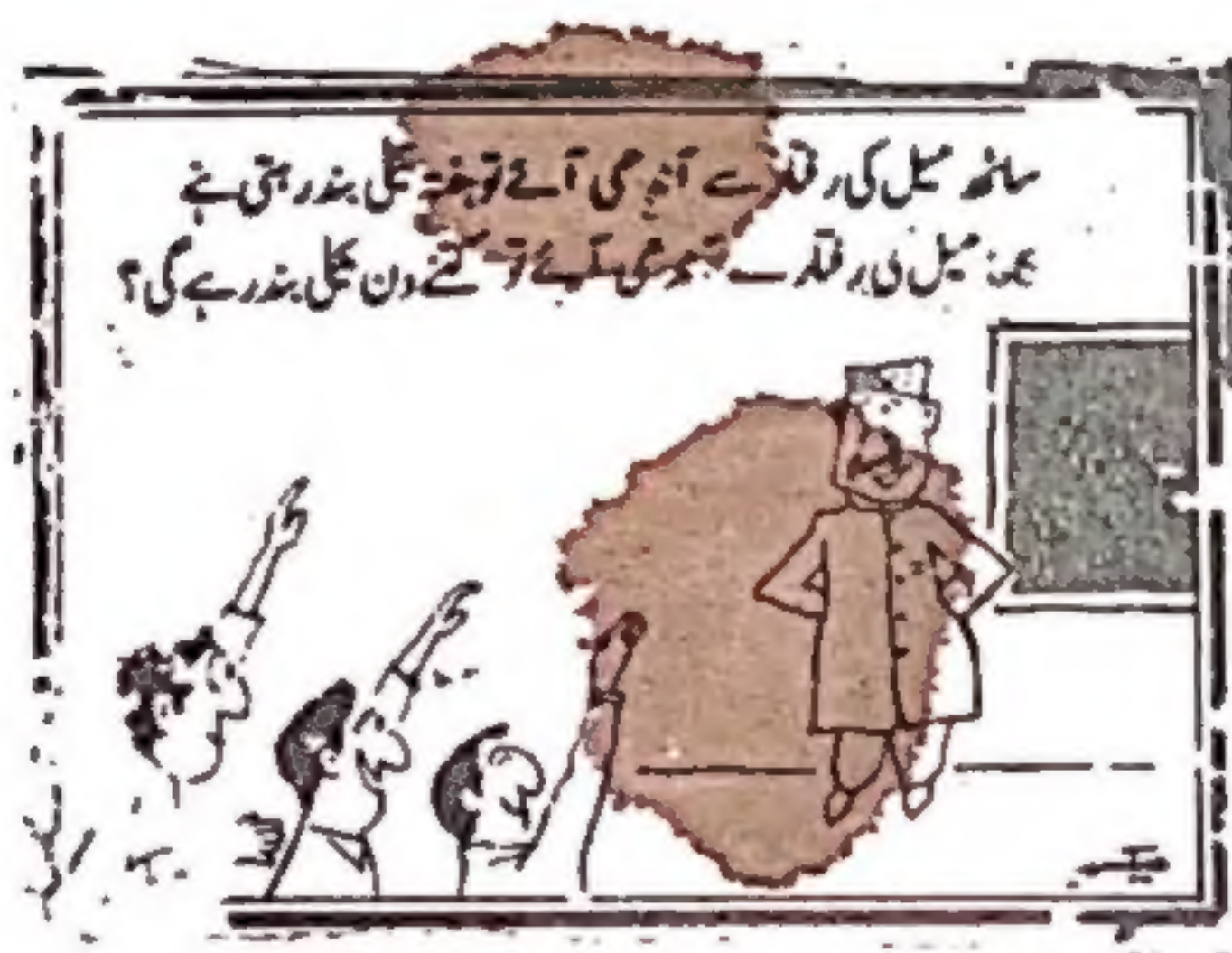
خواب تبدیلے دے سنہیہ دا تالے ہے تے اے موسم دی تبدیلیاں ہے شجر کا دی دا۔  
 بیڑے الا قوامی سیاسے تبدیلیاں دامتے دلے شادیاں دا، ایسے خوشگوار موسم دی اُسالے سٹی  
 شاکر شجاع آباد دی کوئی مبارکالے پیشے کریندے ہیں۔ جیہڑے شادی دے رشتے دے گندھج  
 گنے۔ اساڈی دنا ہے جو انہالے دی شاعری دا کوئی اتہالے دی شادی دیاں خوشیاں  
 پیشالے قائم رہن۔ خوابالے دی گالہ تھئے ہے تالے ایم اے سرائیکی دی ساڈا خواب ہئی۔  
 سرائیکی دی ایم اے دا پہلا امتحانے اچکے تھیندا ہے۔ اُسالے ایسے خواب دی تعبیر تے ہویں  
 خوشی ہرے۔ خوشی دی گالہ ہے۔ ہرے اُسالے اے منگ کریندے ہیں۔ جو سرائیکی کوں باقا



مضمون دی شکلے وچ کالجان وچ متعارف کرایا وئے تالے جو سرائیکہ نثار وادبے دے برے  
طالب علم اپنریے ترسہہ مکا سلگنے۔  
انہو وچ ہک اتہائے افساناک خیراے ہے جو سرائیکے دے جہاندرے شاعر شاکر  
احمد پوریے انتقالے کر گئے۔

(اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ)  
شاکر احمد پوریے پہونے چلے تے عوامی شاعر بنے۔ لہذا ڈیے دے جہاندرے  
تعالیٰ انہالے کوئے کروٹے کروٹے جنتے نصیب کرے۔ تے انہالے دے لواحقینے کوئے  
میرداستقامتے دا حوصلہ دیوے۔ آمین۔

تہادا،  
نواز کاشیہ۔ مدیر



شکریہ نوائے وقت

سائے میل کی رفتار سے آگے ہی آئے تو غنیمت کی بندرہ بن گئی۔  
غنا میل کی رفتار سے آگے ہی آئے تو غنیمت کی بندرہ بن گئی؟  
شکریہ نوائے وقت



# خواجہ غلام فرید و تصویر عشق

ع عشق خدا دی قسم نبی دی  
عشق ہے چنے لذیذ عجیب

ع عشقوں مول فرید ناں پھر سوں  
روزِ نویں ہم چس دے میاں جی

حضرت خواجہ فرید نے اپنی شاعری وچ عشق دے جذبے کوں پہون عظمیت  
تے بکند دی عطا فرمائی ہے۔ آپ نے عشق کوں بہت انوکھی تے نویکی لذت عطا کرن وال  
شے دکھایے۔ آپ نے این عشق دے جذبے کوں اتنی عظمیت عطا کیتی کہ انسان دی  
وڈائی دا وسیلہ تے عرفان حق دی سنجان دا راستہ آکھیا۔  
آپ فرمیدن کہ عشق ہی او واحد جذبہ ہے جیندے نال انسان، انسان  
کامل بنڑدے۔ اگر انسان وچ عشق دا جذبہ ناں ہووے تاں اوندے تے حیوان دے  
درمیان کوں فرق کوئے نہیں۔

ع باجھ محبت چاں برابر  
کیا ناطق کیا تاہق صابل

گرنے۔ اسادی دے نفا ہے جو اٹھای دی سیان کریندے ہوئے فرمیدن کہ اے عشق تاں او  
ہیشای قائم رہوے۔ خواباں دی گالہ مٹھوے ہے تالے ایم است دے اندر جنم گھداسب کنوں  
سڑیکے وچ ایم اے داپلا امتحانے اچکے تھیندا ہے۔ سا عا طراے کائنات پیدا کیتی یعنی تخلیق  
خوشی مہرے۔ خوشی دی گالہ ہے سچا و بے شک کار فرما ہے۔







عشق نہیں ہے نار غضب دی

ع

چٹنگ پچوانتی لائیے

عشق دی منزل وچ ہوں ڈکھ تے مہیساں انسان کوں مہدن۔ ایس منزل توں کایا  
دکامران گذرن صرف عاشق صادق دا کم تے حوصلہ ہے آپ فرمیدن کہ لکھیاں مشکل منزلاں  
تے مقامات سوائے وفادار عاشقیں دے تے لذت دیدار دے لبھن والے نے سچے تے  
پکھڑے لوکیں دے سوا کون ملے کر سبگدے عاشق جیڑمیاں مشکلاں برداشت کر سبگدے۔ ہر  
شخص نہیں کر سبگدا۔ آپ فرمیدن

بن عاشق اہل وفا دے

ع

بن شائق ذوق لقا دے

بن صادق صدق وصفا دے

اتھ آوے کون گذر کر

عشق دی کاٹ تے ایندی چھین پھرتیز ہے۔ ایندی چھین عاشق کوں ہر ویلے  
بے چین تے بے قرار رکھیندی ہے۔ اے پھول عالم بندہ ہے تے عاشق دے دل وچ  
تیر وال کار و نچ کے بگدے تے پھول زبردست چوٹ لگدی ہے۔  
عشق نہیں ہے تیر بلا دا  
نظمی چوٹ چلیںدا ہے

ع

آپ فرمیدن جو عاشق دے اندر اے بھا مسلسل ہلدی رہندی ہے۔ اے تیر  
مسلسل چلدا رہندے۔ عاشق دا دل زخمی زخمی تے جگر پاش پاش ہے۔ وقت دے تال نال  
اے درد اے سوز و دھار ہندے۔

کیا عشق ارٹاہ مجایا ہے

ع

ہر روز اے سوز سوایا ہے

آپ فرمیدن کہ نیسین لاوٹ کوں سوکھا کم نہیں۔ عشق قرمانیاں منگدے تے جان  
دے نذرانے منگدے عاشق صادق اہل ہے جیڑھا ایس منزل تے اپنی جان دی پرواہ نہیں  
کریندا تے اپنی جان محبوب دے قدماں وچ پنجا در کرن کوں عین سعادت سمجھدے۔



ۛ پڑھ بسم اللہ گھویم سرکوں

چسائتم عشق اجسارہ

ۛ اڈک عشق اندر جند ڈلیوں

ناں سمجھیں کھل ہنس دے میاں جی

آپ عشق کوں رہبر کامل سمجھدن عشق ہی اور جند ہے۔ جیڑھا انسان کوں  
حقیقت تک گھن کے دیندے اے اڈوں مقام تک پہنچدے جتھاں تک عقل نہیں پہنچ سگدی۔  
عشق ہی ڈکے ہوئے دل دے خوشیاں دا سامان کریندے۔ عشق ہی حقیقت دے  
رازاں کنوں پردہ چساوٹ والا ہے۔

ۛ عشق ہے ڈکھڑے دل دی شادی

عشق ہے رہبر مرشد لادی

عشق اساڈا پیسر

جیٹ کھل راز سمجھایا

عشق دی اے لذت ہے جو انسان ڈکھ دبو کوں سہہ گھنڈے تے اوندے  
آتے خوشی دا اظہار کریندے آپ فریندن جو محبت وچ لکھاں درد تے ہزاراں ڈکھ  
ہن لیکن میں شکر واسجدہ کرینداں جو اے درد و غم میڈی قسمت وچ آئیں۔  
میکوں دوست دی مار من بھا ونٹیں لگدی ہے۔

ۛ لکھ لکھ سول ہزاراں ڈکھڑے

سونو شکر جو اٹم پوکھڑے

بے شک ضرب حبیب بیب

قصر آن پاک وچ کھج جاتے ہے کہ اُساں اپنی امانت کوں سارے آسمان  
زمین اتے پہاڑاں دے سامنے پیش کیئا تاں آئیں چا وٹ کنوں انکار کر دتا اتے  
ایں کنوں ڈر گئے اتے آدمی نے اوکوں چا گدا اے امانت اہل تعرف دے نزدیک عباد  
اطاعت تے معرفت حق ہے جیڑھی عشق دے بغیر ممکن کوئے نہیں۔ اے انسان دی محبت  
ہے کہ اڈوں ایں بار کوں اپنے کمزور ہونڈھیں تے چاتا صوفیاء سامنے آئے تے انہیں عشق  
دی شراب دا کوڑا گھٹ نوشی نال بھرن بہتور کر گدا ایں شراب دا نشہ خواجہ صاحب دے



انہاں شعراں وچ ملاحظہ فرماؤ۔

دستوں پیسہ تمغاں دے

پیستہ عشق دا جام

وسدت کیتا غلبہ

مبھل گیا کفر اسلام

گذرے فسرہ فریضے

سنت کو بھی سلام

اے نشہ محض عشق دا نہیں بلکہ عشق حقیقی دا ہے۔ جیڑا ہر مقصد تے  
ہر شک کنوں پاک ہے۔ ایں مقام تے پہنچ کے انسان کوں وسدت دے سوا بیا کج  
نظر نہیں آندا دول دے پردے ہٹ دیندن۔ دوست دشمن دی تیز ختم تھی دیندی  
ہے۔ پس ہر پاسوں محبوب بڈس دے ایں مقام تے پہنچ کے سالک انا الحق دا نعرہ لیندے  
خواجہ سائیں دی عشق دے ایں درجے تے ہن آپ نے کیا قلندرانہ کمالہ کیتی ہے۔

اساں سو بہ مست قلندر ہوں

کدیں سجد ہوں، کدیں مندر ہوں

سجد، مندر سب اوں ذات دے حوالے ہن۔ سب رستے اوی ذات  
دی طرف ونج کے کھلن۔ عاشق کوں ہر جاتے روندے بھڑبھڑا جلوہ نظر آندے۔  
سالک ایں مقام تے پہنچ کے جنت تے دوزخ دے جھگڑے کنوں آزاد تھی دیندے  
ایندے پیشوا نظر صرف محبوب دی رضا ہوندی اے۔ اوں کوں انعام دا کوئی لالچ نہیں  
ہوندا۔

ہے عشق دا جلوہ ہر ہر جا

سبحان اللہ سبحان اللہ

خود عاشق خود معشوق بنیا

سبحان اللہ سبحان اللہ

آپ عشق کوں علم عمل کنوں زیادہ درجہ بڈیندے ہن۔ آپ فریمندے ہن کہ  
جنتاں تک علم دی حد ختم تھیندی ہے ایتھوں اگوں تے عشق دی حد شروع تھیندی



انہاں شعراں وچ ملاحظہ فرماؤ۔

دستوں پیسہ تمغاں دے  
چمیسٹم عشق دا جام  
وحدت کیتا غلبہ  
مبہل گیا کفر اسلام  
گذرے فرض فریضے  
سُدت کو بھی سلام

اے نشہ محض عشق دا نہیں بلکہ عشق حقیقی دا ہے۔ جیڑ عام مقصد تے  
ہر شک کنوں پاک ہے۔ ایں مقام تے پہنچ کے انسان کوں وحدت دے سوا بیا کج  
نظر نہیں آندا دول دے پردے ہٹ دیندن۔ دوست دشمن دی تیز ختم تھی دیندی  
ہے۔ پس ہر پاسوں محبوب ڈس دے ایں مقام تے وچ کے سالک انا الحق دا نعرہ لیندے  
خواجہ سائیں دی عشق دے ایں درجے تے ہن آپ نے کیا قائدانہ گام کیتے ہے۔

اساں سو بہ مست قلندر ہوں  
کدیں سجد ہوں، کدیں مندر ہوں

سجد، مندر سب اوں ذات دے حوالے ہن۔ سب رستے اوی ذات  
دی طرف وچ کے گھلدن۔ عاشق کوں ہر جاتے روندے محبوب دا جلوہ نظر آندے۔  
سالک ایں مقام تے پہنچ کے جنت تے دوزخ دے جھگڑے کنوں آزاد تھی دیندے  
ایندے پیشوا نظر صرف محبوب دی رضا ہوندی اے۔ اوں کوں انعام دا کوئی لالچ نہیں  
ہوندا۔

ہے عشق دا جلوہ ہر ہر جا  
سبحان اللہ سبحان اللہ  
خود عاشق خود معشوق بنیا  
سبحان اللہ سبحان اللہ

آپ عشق کوں علم عمل کنوں زیادہ درجہ ڈیندے ہن۔ آپ فریاندے ہن کہ  
جنتاں تک علم دی حد ختم تھیندی ہے ایتوں اگوں تے عشق دی حد شروع تھیندی



بے عشق جہتوں تک پہنچ سبکدے علم اسحقاں تک نہیں پہنچ سبکدا۔ شلا اتہال ایندے بارے آکھئے۔  
 عِشْق فرمودہ قاصدے سبک نام عمل  
 عقل سمجھی ہی نہیں معنی پیغام ابھی

آپ فرمیت دن  
 علم عمل بھل ویسی جے کر  
 عِشْق ہو کن رس و میاں جی  
 سب علم عمل برباد تھیا  
 سوزہ کنوں لکھ حال کنوں  
 ہک پی جاتے آپ فرمیت دن کہ جڈاں وی ساڈی عشق نال یاری لگی ہے ساکون  
 سب ہوش بھل گئے۔

پیا عشق اساڈی آن سنگت  
 گئی شد مد زیر زیر دی بھت  
 آپ نے عشق کون ہوں بخت درجہ ڈتے آپ نے اپنیاں ساریاں عقیدتاں د امرکز  
 عشق کون بنائے آپ نے ایس کون ایمان دا درجہ ڈتے۔  
 آپ فرمیت دن

میڈا عشق دی توں میڈا یار دی توں  
 ناسمج نا ہی ناں تھی مانج  
 میڈا دین دی توں ایساں دی توں  
 عشق اساڈا دین ایمان اے  
 زاہد کون ونج خبر سناؤ  
 عشق اساڈا دین ایمان اے  
 آہدا عشق عشق حقیقی ہے آہنے اگوں مجازی عشق جزونے فانی ہے حسن ازل  
 محیط کل تے لانا فانی ولا فانی ہے۔ آپدا پیغام اے ہے کہ ہر بندے کون حسن ازل ناں عشق  
 کرنا چاہندا ہے۔ بہر حال آپ دے فلسفہ وحدت الوجود تے فلسفہ حسن ازل نے کھٹا تھی  
 تے انہاں دی زندگی وچ ایجھا رنگ مہرے جو انہاں کون عرفان تے وجدان نصیب تھیے  
 تے انہاں دے طفیلوں انہاں دی شاعری کون خلوص تے فنی بخت دیاں ملیں۔

آپ دی شاعری وچ تصوف دی ترجمانی جیویں کیتی گئی ہے۔ انہاں دے مزاج  
 تے طبیعت دے ہم رنگ ہے۔ اس وجہ توں آپ دی شاعری زندہ جاوید بن گئی ہے۔  
 انہاں دی شاعری تے انہاں دا نظریہ تصوف ہک ہٹے نال مل گئیں انہاں کون نکمیریاں  
 ونج سبکدا۔



خواجہ صاحب عشق دی حقیقت کون ناں صرف چنگی طرح سمجھدے ہن بلکہ فقر  
درویشی کون سرمایہ پا مڈی موڑی آہدے ہن۔

نہینہ فسرید فقر دی موڑی  
باچہ برہوں دیکھ کل گل کوڑی  
مردیں جیندیں نیویں پوری  
دل نوں داغ ناں لاویں،

آپ عشق حقیقی کون ہی سب کچھ منیندن ایندے علاوہ ہر شے تے ہر محبت کون  
کون کوڑا آکھدن۔ آپ فرمیندن کہ صرف خدائے برتر دی محبت ہی سب کچھ ہے۔  
ایندے علاوہ سارا بد صورت شور و غل تے فساد ہے۔

باچہ محبت ذاتی گوجھا شور فساد

ایں ساری محبت توں اسان اے اندازہ لیندے ہیں کہ آپ دا نظریہ عشق  
وحدت الوجودی تے عشق حقیقی دے گرد گھمدے۔ عشق مجازی کون آوندے تک پہنچن  
دا ذریعہ سمجھدن آپ ہک عالم باعمل ہن۔ آپ علم عمل دے عشق دا سوز رکھیندن پہلے علم  
ضروری ہے۔ جہتاں علم دی حد مک و بچے دل بندہ راہ سنوک دیاں منزلان عشق دے ذریعے  
طے کرے۔ آپ نے پہلے عشق مجازی دل فنا فی شیخ تے دل فنا فی الرسول تے آخر وچ فنا  
فی اللہ دیاں منزلان طے کیتیاں۔ انہاں دیاں سوچاں دے سارے دھارے عشق حقیقی  
دی طرف دیندن تے اپہوانہاں دا نظریہ یا فلسفہ عشق ہے۔



سرائیکی زبان دا ہک گنم شاعر  
میرتم احمد پوریؒ

گول پھروں کر بیجے تاں بہوں سارے ایجھے شعرا دا دس ہلدے جیزرے گنما  
دا پردہ تاں کے سم گن۔ کہیں تذکرے اُمنھاں کوں گنایا نہیں، کہیں کتاب انہاں کوں جٹوایا نہیں  
ساری عمریں او دیوان بیاض بوڑھندے سنبھیدے رہ گئے۔ انہاں جگ راتے جالے۔ کٹالے  
کٹے۔ آپ کوں و بنایا و ساریا۔ قلمی پورے تے فکر سی جھورے اپج حیات گنڈر گئی۔ اچھاں  
کتابت، اشاعت و سازگاری بنیائے مدمعیا دُک گئی۔ پچھوں بے شناس تے بے قدرے  
وارثاں تے دمن دھنولا تاں سوگا کہ گدھا پر قلمی ترے دا پتہ نہ پرتیا۔ شاعراں دی کمت  
پساری دی پوری بن تے پیراں ہیٹھ رُل گئی یا سبوی دا رزق تھی نگی۔

حافظ عبدالکریم دلشاد دی آواز کل تئیں کئیں پونڈی رہ گئی ہے۔ چھ بیاضاں وں  
دے آپتے قول مطابق موجود ہن۔ اللہ دا بخش ہووےس او لڑ گیا۔ اُنج اوند تاں کیفی چام  
پوری دی سرائیکی شاعری، اتے ہک دُوں بیاں تذکریاں دے دُوں چار ورقیاں تے باقی ہے۔  
اوند آ پٹا چالھی سالان دا پورھیا کجھ متشاعراں نے وارثاں کوں کوڈیاں دے مچھا گئیں تے  
آپنی ملک کر گدھے۔ محمد نواز خوشتر دی یوسف زلیخا دا قلمی نمہ موجود ہے۔ اُتے حسان الحمیدی  
دا قلم وی لگیا ہوئے تے تبصرہ وی لکھیا ہوئے۔ اولاد کوں قلمی شوق ہے کیناں۔ مسودہ  
صندوق اپج وڈکیاں دی نشانی بنی پئی ہے۔

میرتم احمد پوری وی ہیں صفت دے ہک شاعر ہن جنہاں کوں منہ رکائے لگ  
بھگ ادھی صدی گزری گئی ہے۔ انہاں دی ہک قلمی بیاض انہاں دے ہک فرزند حافظ  
محمد امین صاحب کے موجود ہے جیہڑے خود دی ہن عمر رسیدہ بزرگ ہن۔ اندازہ لہے ہے  
جو ایہ اتہاں دا کل کلام کئیں۔ بیاں چیزاں دی کجھ ہوسن جیڑھاں ویلے دے اندھا راہ  
اڈ پڈ گن۔



محترم احمد پوری دہا اصل ناں محمد بشیر احمد دہا۔ آپ دے والد مولانا محمد احمد سابق ریاست بہاولپور دے مشہور علماء وچ شمار تھیندن۔ محترم احمد پوری، احمد پور شرقیہ وچ پیدا تھئے۔ سن پیدائش ناں معلوم کیتی۔ تاریخ وفات ۱۲ جنوری ۱۹۹۱ء دے وفات دے وقت انہاں دی عمر تقریباً ۶۲ سال ہئی۔ آپ قرآن مجید دے حافظ ہن۔ عالماں دے کچھ رج سوہنی جا پیندے ہن۔ صوفیا دے سنگتی ہن۔ خود حضرت مولانا فضل علی شاہ قریشی نقشبندی مسکین پور ضلع مظفر گڑھ دے خلیفہ مجاز ہن۔ آپ کوں ۱۳۷۶ھ ہجری وچ شیخ نے دستار خلافت عطا کیتی ہئی۔ دوں دفعہ آپ کوں حج دی سعادت وی نصیب تھئی۔

حضرت محترم احمد پوری جامعہ عباسیہ بہاولپور دے فارغ التحصیل ہن۔ حضرت مولانا غلام محمد گھوٹوی شیخ الجامعہ دے قریبی شاگرداں وچوں ہن تے ہنئیں کنوں سند حدیث حاصل کیتی ہائے۔

آپ دا پیشہ حکمت طبابت ہا۔ علم شہرت ذاتی وی ہئی تے موروثی وی۔ ایں حوالے ناں نواب سر صادق محمد رضاں خامس نے آپ کوں صدر بخاری خواں دا تدریسی منصب عطا کیتا۔ یعنی صحیح بخاری شریف دا درس ڈیوٹ دا لے مدرسین تے صدر مدرس مقرر کیتا۔ کچھ شاہزادے وی آپ دی نگرانی وچ تعلیم پیندے رہ گئے۔

حضرت محترم احمد پوری صوم صلوٰۃ دے پورے پابند ہن۔ تہجد باقاعدگی ناں پڑھدے ہن۔ قرآن تے حدیث دی محبت آپ دے ساہواں وچ رچی ہوئی ہئی۔ تصوف تے طریقت دے پاندھی دی ہن تے شرع شریعت دے پختہ پکے ہن۔ محمد تے آل محمد دا انس آپ دی گالھ گالھ اچوں جمعاتی پیندا ہے۔ صحابہ کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم دی غلامی سلائی کوں آپنا مان سمجھدے ہن۔ آپ دا معمول ہا جو ہر سوموار تے جمعرات کوں عشا دی نماز دے بعد مسجد بڑھن خان وچ درود و نعت دی محفل سمجھیندے ہن تے مٹھائی دی ونڈیندے ہن۔ ایویں ہر سال ڈاہویں محرم کوں شہدائے کربلا دی یاد وچ ہک مجلس جوڑیندے ہن تے نیاز تقسیم کریندے ہن۔

ویلے دی کھن کھنور کنوں محترم احمد پوری دی جیڑھی بیاض پنج گئی ہے۔ اندے وچ اردو سرائیکی ڈوں زبانناں دیاں نعتاں تے مولود ہن۔ انہاں دے فرزند روایت کریندن جو حضرت محترم احمد پوری دا معمول ہا احمد پور شرقیہ کنوں ڈیرہ نواب صاحب ہک پیدل آندے



دیندے ہیں۔ رستے وہاں فکر سخن کریندے رہندے ہیں۔ گھر آکر ہیں قلم دے سپرد کر دیندے ہیں۔  
 دل فرست دیتے نظر ثانی کر گیندے ہیں۔ استغلوں اندازہ تاں ایہ تھیندے جو کئی در حیاں دے اس  
 معمول نے خامہ شعری ذخیرہ جوڑ گدھا ہو سکی۔ پیرا فسوس ہے جو سارا محفوظی رہ سکيا۔ جیڑھا کج  
 ہے، اہاں دی عالمیت، تاریخ شناسی اتے دینی روایات کنوں واقفیت کوں ظاہر کریندے۔  
 جیڑھی زبان مجسم احمد پوری نے در تہ ہے۔ ادکوں ڈیکھتے یقین آندے جو ایجھے شاعر نے  
 کافیاں تے دھوڑے وی ضرور آکھے ہو سں۔ جیڑھے ہوندے نال ای اوڈھرتی ہن۔  
 بیاض اپج جیڑھی پہلی پہلی نعت ہے آوندے اتے کلام فسرید دی بھاندتے کافی  
 داہجہ نشا بر ہے۔

میں تاں جیندے دیکھاں ملک عرب

یارب سائیں جوڑ سبب

اوکھی منزل پسندھ اڑانگے  
 عاشق راہنہ دن جان بلب  
 بار ہنحوں دے پوند ارہندا  
 چھوڑ گئے ہن پیارے سب  
 منگاں دعائیں بھیج تے شام  
 حاصل تھیں سب مطلب  
 غرق گناہاں عسر نہجائیم  
 کرو معاف قصور اں سب

آدھن یار دا ملن مہانگے  
 بڑے دیدار سوہنا کہیں سانگے  
 سکدا لوہندا بردا باندہ  
 ہندوچ کلہڑا پیا کمر لاندہ  
 دسریم بندر آرام تمام  
 ملے شرف مسلوۃ سلام  
 سوہنا سائیں ظلم کمایم  
 مجسم تھی کر در تے اسیم

آپ دے کلام وچ سرکار مدینہ دی محبت چھوٹیاں دیندی نظر دی ہے تے  
 ملک ہک مجبراں ماری بے وس روح دے گزلاٹ صاف سٹین۔

ذرا ہند دھوپھیرا پا تاں سہی  
 آجڑی جھوک وسا تاں سہی  
 کیویں پہنچاں شہر مدینہ  
 مار تے مینہ وسا تاں سہی

مدنی سرور من مومن  
 سکدیں سکدیں عمر اں گذری  
 عرب شریف دی پاک زمین  
 سکدی سانگ لگا وچ سینے



محترم احمد پوری دے کلام اپج مونجھ موئجھاری تے تانگھ تابش دی ایک دردار  
 لہریاں پر تیندی نظر دی ہے۔ ایسے نال نال شعر دی طاہری بشت جنت دی قادر  
 الکافی دی دلیل ہے۔ اتے مصرعیاں دی ڈکھ ڈول بھڑنی بھاوٹی ہے۔

محمد احمد دا پیار عاشق پیمبر سہوائی

جندری گولن موہنہ نہ بولن	عشق نے ریت سکھائی
بے شک نہیں سردارِ دو عالم	رب صلوٰۃ بھی پیدا ہر دم
ملک سلامی۔ کرن غلامی	دردی کرن گدائی
وچھڑی ہاں میں سے برسوں دی	دلڑی بھر فراق نہ ساہندی
انگن سو ہادو۔ پھیرا پاؤ	مدت دی ترسائی
عرب مجھ دچ تیسڑی شاہی	مشرق مغرب ساری خدائی
عرشی فرشی ملکی فلکی	سب کون درتے نوالے
ایں آکھے خالق خدائی	ٹھانڈی تیکوں ریت وفا دی
امت نہان درد نہان	دامن ہیٹھ چھپنائے
محترم بن کر درتے آساں	ریس بوا کرتدیں ڈھساں

لاہج پلیسی جند چیمڑی  
 پلے نہیں کھائی





## خواجہ فرید ولی کامل تے آپے شاعر

حضرت خواجہ فریدؒ سائیں کون اساڈے کولوں جُدا ”تیجئے تقریباً نوے سال تھی گئے ہن۔ پرا تہاں دی یاد ہر دل وچ اُسی ہوئی ہے۔ انہاں دیاں مٹھیاں تے پیاریاں گالہیاں لوک ہُن وی وڈی محبت نال یاد کریندے ہن تے آپ دا محبتاں تے پیاراں بھرا کلام جیڑھے ویلے لوک سنن دے ہن تاں مست تھی دیندے ہن۔ خواجہ سائیں وی محبت تے انہاں دی یاد مانوں واسطے ہر پاسے مجلساں جیندے ہن۔ جلسے تے کوڈے وڈے جشن منندے ہن تے ایس طرح اپنی محبت تے عقیدت دا اظہار کریندے ہن۔

اکثر لوک خواجہ صاحب کون سرائیکی دا ہوں وڈا تے مہاندر اشاعر سمجھتے انہاں دیاں کافیاں۔ ڈوہڑے تے عارفانہ کلام سنن تے انہاں نال پیار تے محبت کریندے ہن اے تاں ٹھیک ہے کہ خواجہ سائیں وی شہرت تے انہاں دے آپے ماں دا سبب بھیا ونجے تاں پتہ چلدا ہے کہ خواجہ صاحب کون اے شہرت تے اے آپا ناں سونہڑے نبی سائیں دی محبت تے عشق دی وجہ نال حاصل تھیا۔ آپ یقیناً آپہڑے وقت دے جنید بایزید بن عالماں دی صف وچ ”رأس العلماء“ صوفیاں دے ٹولے وچ بھوں وڈے صوفی ہن۔ موسیقی وچ اپنڑے وقت دے امیر خسرو، تے سخاوت وچ حاتم طائی دے ثانی ہن۔ خدا دے بندیاں نال پیار، کمال کملی والے نال عشق تے اللہ نال بے پناہ محبت آپ شہرت دا اصل سبب ہے۔ تے انشاء اللہ تعالیٰ خواجہ فریدؒ سائیں دا ناں ہمیشہ زندہ تے یاد رہی۔

خواجہ فریدؒ سائیں جیڑھے گھرانے تے ماحول وچ جے تے پلئے اوں نے ابتلا کنوں ہی آپ کون روحانی تے پاکیزہ ماحول وچ رنگ دتا۔ تے آپ تے وڈے بھرا سائیں فخر جہاں جیڑھے وڈے بزرگ تے شیخ کامل ہن دی صحبت دا اثر لاتے اے آپ دی پاکیزگی تے



روحانی زندگی۔ آپ وی لازوال شاعری و اثر ہا کے اپنا آپ دے اگوں ممکن لگتے ہیں۔  
دی شیدائ بن گئی۔ جیڑے ویلے خواجہ سائیں ایں درجے تے تہجے تاں مستی دے عالم پہاڑ  
دی زبان وچوں اے شعر نکلے۔

بہوں او قلاشس تے رند آساں  
پتی جھکدی ہے ہند سندھ اتھاں  
بیوں بیشک عارف چند آساں  
کل راز رموز دے دفتر ہوں

حضرت خواجہ غلام فرید سائیں دا روحانی تعلق سلسلہ چشتیہ مال ہے تے سلسلہ  
چشتیہ کول اے امتیاز حاصل رہیا ہے کہ ایں سلسلے ناں تعلق رکھن والے بزرگ جہتاں عہد  
دینی دے ہوں آپے تے بے بدل عالم ہن اتھیں رسول پاک دے عاشق تے اللہ رب العزت  
دے نور دے پوری طرحاں منظر ہن۔

حضرت داتا گنج بخش علیہ الرحمۃ دا فرمان ہے جو جیڑھے شخص نے اپنراں دل  
کدورتاں کولوں پاک کر گداتے اللہ تعالیٰ واسپتی بندہ بنڑ گیا اور صحیح سونی بنڑ گیا۔  
حضرت خواجہ فرید سائیں نے وی اپنری زندگی ایں طرحاں گذاری جو آپ کول اللہ نے اپنری  
دوست بنڑا گدا۔ تے اللہ تعالیٰ آپ کول اندھاریاں وچوں کدھ تے نور ہدایت دی لہو  
جی روشنی تے سو جھلا عطا کیتا جو خواجہ سائیں دی ایں نورانیت دی روشنی نے بے شمار گرا  
لوکاں کول سدھی راہ نصیب کیتی تے گناہاں دی زندگی کولوں چھٹکارا نصیب کیتا۔

حضرت دی مجلس وچ وڈے رمز تے رموز دیاں گاہیں تھیندیاں ہن ہک ڈہنہ  
مجلس گرم ہائی تے یک مرید نے سوال کیتا کہ حضور اے فرما وکہ دوزخ وچ کیڑھے لوک دیں۔  
آپ نے فرمایا کہ فقیر ایندا جواب کل انشاء اللہ دیسی چناچہ اگلے ڈینہہ جیڑھے ویلے دل  
مجلس جی تے خواجہ سائیں پچھیا جو کل کیڑھے بندے سوال کیتا ہا تاں او عقیدت مند کھڑا ہیا  
تے آکھن لگا کہ حضور میں ہاں تاں آپ نے فرمایا کہ میاں بندے کول دوزخ وچ ایہا میں ہا  
گھن دیسی۔ اے جواب سنڑ تے وڈے دویاں دیاں گردناں نیویاں تھیں گیاں۔ حضرت شاعری  
وچ جیڑھا اثر تے چاکشی ہائی تے اوندے وچ جیڑھا سوز و گداز ہا دراصل اوندی وجہ اے ہائی  
جو بہوں باکدار شخص ہن نے آپ دی زبان وچوں بھڑھی دی کال نیکل دی ہئی او دلاں دی گہرائی



دِچ لہہ دیندی ہئی۔ تقریباً ترے کروڑ سرائیکی بولن تے سمجھن والے لوک آپ دی شاعری دے  
 دوانے ہن لیکن ایں گال دی تنی تے بڑنی ہے کہ سرائیکی ماں بولن تے سمجھن والے دی آپ دی کلام  
 کروں تے اوندی فنی بندیاں کولوں بہوں متاثر ہن تے بہوں پسند کریندے ہن۔ بہادرپور دے  
 یک کشنریداشم رضا اردو تے اُچے تے مشہور ادیب تے شاعر ہن آپ نے خواجہ سائیں دے کلام دے  
 کولوں متاثر تھی تے سائیں خواجہ صاحب دی خدمت دِچ اے شعر زندان دے طور پیش کیتے۔

حیدر عمر سخنور شہید عشق فرید  
 کسی سے بن نہ پڑی آج تک تمی تقلید  
 ترے کلام کی وہ نغمت کی و پرکاری  
 کہ جس کا سوز ہی انجام سوز ہی تمہید  
 خدا نے تجھ کو عطا کی دُر دُر کی دولت  
 کہ جس کی گرد کو پہنچے گھر نہ مردارید  
 مجھے اہل محبت پر آشوب آتا ہے  
 کہ جن کے خون کو گرما چکی تھی تری دید

حضرت خواجہ دا کلام عشق الہی دِچ ڈبیا ہویا تے اللہ دی واحدانیت دا ترجمان  
 ہے۔ تے روح دیاں گہرائیاں دِچ لہہ دیندا ہے۔ پر بہوں تھوڑے لوگ خواجہ صاحب دے  
 کلام دیاں باریکیاں کول سمجھدے ہن۔ عام تاں لوکاں دا مزاج اے بنر گیا ہے جو محفلاں دِچ  
 جیڑے ویلے اُچے اُچے فنکار خواجہ صاحب دیاں کافیاں گاندے ہن تاں لوک محبت تے  
 عقیدت دِچ مست تھی دیندے ہن۔ لیکن جے کہ خواجہ سائیں دے کلام دے صوفیانہ تے  
 عارفانہ رماں کول ڈکھاؤ بجھے تاں بہوں جائیں تے آپ دا کلام قرآن شریف تے حدیث  
 دی ترجمانی کریندا ہے۔

جے کہ قرآن شریف دی اے آیت شریف ڈمٹھی وُجھے جو اللہ سائیں نے ایں دُنیا  
 دا "بار امانت" ایں زمین تے آسمان دے سپرد کرن دی پیش کش کیتی تاں ایں زمین  
 آسمان نے ایں بار امانت چاؤن کولوں معذرت کر گدی پر حضرت انسان نے اداں ویلے تاں  
 خوشی خوشی اے امانت سنبھال گدی پر بعد دِچ پچھتا ندا رہیا تے ایں واقعے اُتے قرآن کریم دِچ  
 ارشاد تمہیا جو  
 اِنَّهٗ كَانَ ظَلُوْمًا جَهُوْلًا ،



ایں آیت کریمہ کوں متاثر تھی تے خواجہ صاحب نے عارفانہ تے صوفیانہ انداز وچ کتنے  
سو ہنڑے شعر آکھے۔

آپے بار محبت چایم ڈی      دہنچ آپ کوں آپ اڑایم ڈی  
دوکھا تھل مارو آپیش گیا      دل جان جگر دل ریش تھیا

تنی عشق اولیٰ لایم ڈی

دہنچ آپ کوں آپ اڑایم ڈی

کہتے ہیں ہنری دی ہک ہوک سنڑی تے خواجہ سائیں عشق تے مستی وچ ایں پکا ائی کہ  
آن حد مرل شور میا یا

ہنسی خوب بتایاں باتاں      بگڑے راز انوکھیاں گھاتاں  
گم تھیاں کوڑیاں دھاتاں      لمن الملک دا دور ہے آیا  
جب ہک رمز ملی تو حیدوں      دل آزار ڈیہم تعلیدوں

تھی کہ مرد خرید خریدوں

سرخی رومی وعظ سنایا

لے اللہ دے پیارے لوگ جڑے ویلے آپٹریں دل دے شیشے وچ بھات  
پینرے ہن تاں اوہناں کوں ایندے وچ تصویر یار نظر آندی ہے تے اللہ سائیں دے ملوے  
نیرنگیاں نظر آدن پے ویندیاں ہن۔

ہر صورت وچ یار ڈیہم      کل یار اغیار کوں یار ڈیہم  
لے مذہب پاک نبییاں دا      لے مشرب صاف صفاں دا  
لے مرشد ارشار ولیاں دا      آیات ڈیہم اخبار ڈیہم  
سب اعلیٰ اعلیٰ شان ڈیہم      حسین تے شاہ مردان ڈیہم  
بو بکر، عمر، عثمان ڈیہم      او پاک نبی محبت ار ڈیہم  
کہتہ شاہ نظام الدین ڈیہم      کہتہ فخر جہاں ولدار ڈیہم  
کہتہ قطب معین الدین ڈیہم      کہتہ فرد فرید الدین ڈیہم

ہر صورت وچ یار ڈیہم  
کل یار اغیار کوں یار ڈیہم



حضرت خواجہ فرید علیہ الرحمۃ "وحدت الوجود دا نظریہ رکھندے ہن تے  
حضرت ابن عربی تے حضرت منصور ہلاج کولوں بہوں متاثر ہن تے ایس نظریے دا اپنڑے کلام  
تے اپنڑی تعلیمات وچ کافی پرچار کیا۔ وحدت الوجود دے ایس نظریے تے آپ دا کلام  
جیڑے ویلے پٹخانہ خسان تے گلشش آلا سید اپنڑی پُرسوز آواز وچ گاندے ہن۔  
تاں لوکاں تے وحدانیت دا عالم طاری تھی دیندا ہے۔

سبحان اللہ سبحان اللہ	بے عشق دا جلوہ ہر ہر جا
سبحان اللہ سبحان اللہ	خود عاشق خود معشوق بنزیا
کتھے سبحانی دا ورد پڑھیا	کتھے راز انا الحق فاش تھیا
سبحان اللہ سبحان اللہ	کتھے الٰہی رسول تھیا
ہے دردتے سوز دی گیت عجب	ہے پیت فرید دی ریت عجب
سُبح سبجھو سارے اہل صفا	
سبحان اللہ سبحان اللہ	

جیڑے ویلے دل دے ساز دیاں تاراں تے وحدانیت دی ضرب لگدی ہے  
تاں ربّ قدوس دی عظمت تے یکتائی دی آواز اُٹھدی ہے۔

بے صورت ہر ہر آن کہوں	بے رنگ کہوں بے مثل کہوں
رحمان کہوں سبحان کہوں	سبحون کہوں قدوس کہوں
اے پاک اکھ بے عیب کہوں	
اے حق بے نام و نشان کہوں	

جیویں اُتے ذکر تھیا کہ آپ اللہ دی ذات دی وحدانیت تے کاشریک دے  
نظر دے شیدائ ہن تے ایسا بھرپور پرچار کیا۔ کتنے خوبصورت انداز وچ آپ نے ایندی  
ترجما تے لکھے۔

ہک دی ہر دم ہک ہے	ہک ہے ہک ہے ہک ہے
اوکا فرتے مشرک ہے	جیڑھا ہک کوں ڈوں کر جانڑیں
راہ حق دی ساک ہے	روز ازل دی دلدی منیڈی
ایہ لسنہ ہک ہک ہے	یار فرید سُنبا نثرن کیے



ایں دے باوجود کئی لوگ جیڑے ویلے خواجہ صاحب دے نظریئے وحدت الہود  
تے اعتراض کریندے ہن۔ تاں خواجہ صاحب فرمایا جو  
ملاں مارن مسخت ستاون گہڑے راز دا بھید نہ پاون  
بے وس شودے ہن معذور  
خواجہ صاحب نے اپنڑے نظریئے وحدت کون زیادہ سمجھاون کیتے ہک  
نبی جاتے فرمایا۔

الف کہو ہم بس دے میاں جی  
ہور کہا نہڑیاں مول نہ بھاون  
الف گیوم دل کھسکے میاں جی  
جیندے موئیں ہک یار و رہسوں  
ادڑک عشق اندر جند و لیسوں  
نہ سمجھیں کھل ہس دے میاں جی،  
حضرت فراق حبیب رسول وچ وڈے بے قرار رہندے ہن تے آپ کون  
عرب دی سو نہڑی دھرتی نال بہوں محبت ہائی تے ہر وقت تڑپ دے رہندے ہن جیڑے  
ویلے خواجہ سائیں دا پیمانہ عشق منہ تیں بھترک گیا تاں بے صبری وچ آپنے فرمایا جو  
ایمقاں میں مٹھ دی نت جان بلب  
تہی مٹی جو گن چودھار پھراں  
سُنج بُرتے شہر بازار پھراں  
توڑے دھکڑے دھوڑے کھانڈی ہاں  
تیڈی بانڈیاں دی میں بانڈی ہاں  
واہ سو نہڑیاں دھولن یار سبجٹ  
او تاں خوش دُسا وچ ملک عرب  
ہند سندھ اپنی تے مار پھراں  
مساں یار ملم کہیں سانگ سبب  
تیڈے ناں توں مفت و بانڈی ہاں  
بے دریاں گتیاں نال ادب  
واہ سانول ہوت جہاز وطن  
آ ڈیکھ فرید دا بیت حزن  
ہم روز ازل دی تانگ طلب

بھلاؤں رحمت عالم کون کیتھاں گوارا جو اُوندا ہک عاشق صادق تے طالب  
صادق ایں بے قراری نال تڑپدا رہوے تے اُنہاں دی رحمت جوش نہ کھا دے۔ بھرتے فراق  
دیاں گھڑیاں ختم تھیاں تے پہلے مکہ شریف دی زیارت دا شرف حاصل تھیا تاں خواجہ صاحب



پکار اٹھے۔

آنچنم جیندے مکتے، ایہ شہر مبارک بکتے  
 واہ دیس عرب دیاں چالیں خوش طر میں خوب نصالیں  
 ہے ملک مقدس نوری ہے جنت خور قیوری  
 بنی عشق پاک حضور ہی بہا کون قدم اترے رکھے

اس نے رب دے حضور سر نواتے خوب سجدے کیتے تے عبادت دیاں لڑائیاں  
 حاصل کیتیاں تے اوتھوں دل جھڑے دیلے قافلہ مدینے دل ٹریاتے سائے رسول کریم دانا  
 زونہ نظر آیا تاں بے اختیار آپ دی زبان دچوں ایہ شعر جاری تھی پئے۔

تھیواں مدقے مدقے آیا شہر مدینہ سیکھ دی سچہ سہاگم گئی ڈکھڑا دیرینہ  
 مسرہ معلی رکشن ہے نوری آئینہ عرب ساری دھرتی سوئی صاف نگینہ  
 جیڑے دیلے ایس قافلہ شوق نے سو نہرے شہر مدینے دپہ قدم رکھیاتے مدینے  
 شریف دی زیارت نصیب تھی تاں خواجہ سائیں فرمایا جو

دبغ ڈمٹھ مدینہ سال، چھتھ کون دملکان دا مال  
 ہے دھرتی ییوں خصال، پیسا نور رسالت چھکے  
 دم جیندے کر سوں پھیرے یا لڈ باہوں آ پکے

سینکڑاں میلاں دپہ پھیلے ہوئے ایہ روہ۔ جبل۔ اے ریت دے وڈے  
 وڈے پئے۔ اے سخت گرم نو والی اندھاریاں اے پالیتے بھڑے کولوں مجروح علاقے کول  
 بھلا کون پچھدا۔ اے تاں خواجہ سائیں دی جیڑے ویلے ایس علاقے تے نظر پئی تے خواجہ  
 صاحب نے ایں روہی دپہ انپڑا ٹکانٹرا وچ کیتا تاں خواجہ دے قدم دی برکت نال لے  
 روہی زندہ جاوید بن گئی تے جدتیں خواجہ سائیں دا ماں زندہ تے یاد رہی لوک روہی  
 کول دی یاد کریس۔

اوں تاں خواجہ صاحب دی شاعری کول تصوف تے علم و عرفان دپہ بہوں وڈا  
 مقام حاصل ہے۔ روہی دے مختلف مناظر دی ترجمانی دپہ خواجہ صاحب نے انپڑے فن  
 شاعری دا جو کمال دکھایا اوں نے روہی کول سدا بہار کر دتا۔ جیڑے ویلے روہی دپہ  
 خشک سال ہوندی اے۔ روہی پال دی لوند لوند کول ترسدے پئے ہونڈن تے ہکساں سوں



سادن دے بادل اٹھدے ہن تاں خواجہ صاحب کتے پیارے انداز وچ سادن دیا ایں برساتا  
ذکر فرمیںدے ہن -

واہ سادن دے من بھاؤن دے  
کچلے بھورے سو سوون دے  
سارے جوڑو سادن دے

آے مُست ڈیہاڑے سادن دے  
بدلے پورب مار ڈکھن دے  
چارے طرفوں زور پلون دے

کوئل مودہ جھونٹریں جھپے،  
شاغل گیت سسناؤن دے  
راتیں کھنڈیاں کھنڈ زنگیلاں

چکریاں چکڑے انجن پھپھپے،  
سہنس چکور چندور پھپھپے،  
ڈنہا پینگھاں ساریاں پیلیاں

وقت سنگھار سہاؤن دے

مال مولشی شاد تھیوے  
چولے انگ نہ ماندا اے

وینہہ فرید آباد تھیوے  
دل دردوں سہرا د تھیوے

اوں تاں روہی دی منظر کشی تے خواجہ صاحب نے بیاں بہوں ساریاں کافیاں  
اکھیاں ہن۔ ہر اتنی اُدھی بندش تے استعاراں وچ خواجہ صاحب نے جیہڑے سونہڑے  
انداز وچ اشعار موزوں کیتے ہن۔ کوئی مائی دا لال ایہو جیہے شعراں روانی نال لکھ  
تاں ڈکھاوے !

خواجہ صاحب نے سرائیکی دے علاوہ سندھی۔ اُردو تے پوہی وچ دی شعرا کے  
ہن پر اے ہن بہوں تھوڑے تے عام لوکاں تک اے شاعری نہیں پہنچ سگی۔  
خواجہ صاحب نے حضرت امیر خسرو دے انگ وچ پوہی زبان دے کچھ شعرا کے  
ہن جیہڑے لوکاں وچ بہوں پسند تھینے۔

جو میں ایسا جانتی بیت لاؤں دکھ ہو  
نگر دھندورا پھیرتی بیت نہ لاوے کو

کانگا کزنک پنچوڑ یوسب چن کھائیو ماس  
یہ دونیناں نہ کھائیو جہنیں پیاملن کی آس



ہیتم کو پتیاں بکھوں اوپر لکھوں سلام  
 جس دن سے تم کچھڑے میری مینا نیند حرام  
 حضرت علامہ اقبالؒ نے آپٹری انوی کمر وچ اللہ دی درگاہ بڑے مجزے نیاز مال  
 چند شعر آکھتے ہن جیڑے علامہ دی شاعری دا پھوڑ ہن تے عین ممکن ہے کہ ایہے شعر حضرت  
 علامہ دی بخشش تے مغفرت دا سبب بن گئے ہوں او شعر اے ہن۔

تو غنی از ہر دو عالم من فقیر      روز محشر عذر ہائی من پندیر  
 در حسابم را تو یعنی ناگزیر      از نگاہ مصطفیٰ پہناں بگیر،  
 ایویں خواجہ فریدؒ سائیں نے وی اپنیاں غلطیاں تے کوتاہیاں دارب دے حضور  
 اعتراف کریندے ہوئے جیڑے عابری مال اے شعر آکھتے ہن یقیناً جے خواجہ سائیں دے معتقد  
 اے ایہ شعر ذیل فہم سمجھ تے پڑھدے رہوں تاں کوئی بعید نہیں کہ اللہ سائیں دی بخشش  
 تے رحمت آپٹری دامن وچ چھپا گھنسے۔

خواجه صاحب فریندے ہن کہ  
 میر پغیب سرتیڈے ہاتھے  
 میں بد عملی تے کرتوں رحمت  
 ادگن ہاری نہ کہیں کم دی  
 تیڈا شان ہے نفسل کرم دا  
 رات قبر دی ڈینہہ حشر دا  
 تو مالک تو مختار  
 جیس ڈینہہ یار دی یار نہ یار  
 کوہی کھلی بد کردار  
 میں وچ دودھ تے عیب ہزار  
 برتے کرد کم بارے بار

میں مسکین فریدؒ ہاں تیڈا  
 توں بن کون آثارم پار





# سرائیکی لوک گیت

لوک گیت کیس بول داسا ریاں کنوں قیمتی تے وڈا خزانہ ہوندے ہن۔ اوں بول دے وڈے وڈے شاعراں تے عالماں دیاں کتاباں بے شک اوں بول وچ اپنی خاص جہار کیئندیاں ہن پر جو کوئی پھر کنوں آوٹ والا اوں بول دے الاؤنٹروالیاں دی کچی تہذیب تے چھے ویسے دی تصویر بڑیکھتا چاہوے تاں او اوں کو صرف لوک گیتاں وچ ملے گی۔ لوک گیت اسان دے دل جذبیاں دا اظہار ہوں سادہ، سنجی تے حشاک زبان وچ کریندے ہن۔ لوک گیتاں وچ نویں زمانے تے ایہ دکی ہواتے۔ فیشن دی لک لپٹ نیشن ہوندی، ٹٹاں ایس کون شہر وچ وکھنڈ وال ماکھی دے مقابلے وچ او ماکھی اکھ سکدے ہو جیری ٹٹاں اپنے بندڑے دے کیس بیکر کول اپنے ہتھ نال لہائی ہوئے۔

لوک گیت انہاں ہوں پرانٹریاں ساوہ گیتاں کول آدے ہن جنہاں دے بنٹروالیاں دے تاں اسان تیں نیں تہنچے۔ اے کیس بنٹراے ہن یا آکھے ہن۔ کڈاں آکھے ہن کوئی نیں جانٹو دا میلے خیال وچ لوک گیت انسان دے جسم کنوں ہوں تھوڑے ویلے بعدی جے ہوسن۔ جیہڑے ویلے پہلے آدمی نے اپنڑی پہلی خوشی یا پہلے دکھ وچ کوئی خوشی بھریا درد بھریا الا اپنے منہ کنوں کڈھے تے اوندے نال نچا ہے یا گا دیا ہے۔ تاں او ساڈا پہلا لوک گیت ہئی۔ جیویں انسان بول سکھنڈتے الاؤنٹ پئے گیا اے۔ اے گیت دودھ دے تے کھنڈ دے رہن تے وت سینہ بہ سینہ ٹوکے پرانٹریاں کہانیاں تے لوک داستاناں دے نال نال اسان دیاں ویریاں تے چونکاں تیں پہنڈے تے پھلے پھلے رہن۔ گھراں، کھواں، چونکاں تے چوپالاں وچ عام زائلیں تے جنم دے عام طور تے تے ڈھاڈھی، مراٹی تے پیمیشہ ور گاونڈروالے خاص طور تے اے لوک گیت گانڈے رہن۔ نال نال اے لوک گیت گھنڈے تے دودھ



دی رہن۔ کوئی گیت یا کہیں گیت دا کوئی بند ہک ڈو پیڑیاں تیں کیں نیں بکایا تاں او لوکاں  
 کوں بھل گیا اے تے ختم متی گیا اے۔ کیں نے کوئی نواں گاؤنٹریا گیت بنڑا اے چا یا  
 کیں پرانٹریے گاؤنٹریا ہک نواں بند یا ڈوہڑا ڈرہا پھوڑا اے۔ کتھیں لفظ بدلے  
 رہے۔ کتھیں ہک بول دے ہی بول دے اتر میٹھ لوں لفظ، لویاں بھراں، لوں گنڈ شامل  
 متی گئے ہن۔ بول دی تاں ہک دخت واکوں ہونڈی اے جیہیں تے ہر سال لوں پترے  
 آندے ہن تے پرانٹریے ڈسے دیتدے ہن تے اے لوک گیتاں تے وی تھیندار ہے۔  
 اساقی اپنٹری بول دا لوک گاؤنٹریاں یا لوک گیتاں دا خزانہ ہک وڈے  
 تے گھائے جمل کنوں گھٹ نیں۔ سندھ دے آلمے تے بلوچستان دے پیٹلے ضلعیاں  
 کنوں شروع ہتی کے سارا بہاولپور، ملتان، ڈیرہ فاریخان، ڈیرہ اسماعیل خان، سرگودھا  
 ڈوئین تے اتوں پورٹواریاں جداں تیں دے وسیع علاقے وچ ہولہ بھنڈ وال بولی دے  
 لوک گیتاں دے خزانے دا انداز لاؤنٹری کوئی سوکھی گال نیں تے ایں خزانے وچ ایوں  
 تھیوے پئے ہن جیرے شاعری دے کہیں دی تاج وچ وڈے فخر نال لائے دینج  
 سگدے ہن۔

سرائیکی لوک گاؤنٹریاں دیاں بہوں ساریاں ونڈاں ہن۔ لولی پالاں دے  
 کیمڈنٹری دے گاؤنٹری۔ جنگل یا چنچیل دے گیت۔ باس تے زیوراں دے گیت  
 فصلاں دے گیت۔ پیلوں چنٹریاں دے گیت۔ جگراتے۔ ڈوہڑے۔ سہرے۔ گانے  
 بنرے۔ جھمر۔ ڈھولا۔ ماہیا۔ بگڑو۔ بالو۔ چھلے۔ انہاں کوں گاؤنٹری دے خاص  
 موقعے تاں شادیاں دیاں فصل۔ آگے تے میلے ہن پرانہاں دے مال نال پال تے  
 چھوڑیں کیمڈ دے ویلے گھبر وچونگاں تے، زمیناں تے، تے ماواں بھینٹریں بال  
 کوں سمیٹدے ویلے تے مٹی رڑکریے ویلے بڑے شوق نال گاندے ہن سٹے چھوڑیں  
 رُل ہا ہون تاں اپنا تے بلانٹریاں سہیلیاں دا دل انہاں گاؤنٹریاں نال پرچندیاں ہن۔

شالا جگ تے جیویں ساکوں ملیں کھلدا  
 نیں پتہ لگدا سوہناتیں دی دل دا  
 شالا جگ تے جیویں ساکوں ملیں کھلدا



تیدے کھوتے آئی آں کوئی سا دل بڑ سدی  
 جتھاں دلیں اڑیاں اُتھاں کاوڑ کس دی  
 شالا جگ تے جیویں  
 تیدے کھوتے آئی آں توڈے پلا ڈے  
 سبھناں دا کوڑا پھلڑے ولا ڈے  
 شالا جگ تے جیویں  
 تیدے کھوتے آئی آں لگ پئی ہم گادھی  
 لکھی سب تے داڈھی  
 شالا جگ تے جیویں

ہک پیا مشہور لوک گادھڑے۔

بھانویں جانڑے تے بھانویں نہ جانڑے  
 میڈا دھول جو انسیاں مانڑے  
 میں تاں پانڑیں بھرنیدی آں جھک دا،  
 میڈا دھول مسافر نت دا،  
 بھانویں جانڑے تے بھانویں  
 میں تاں پانڑیں بھرنیدیاں ڈولسیاں،  
 بھیرڑے لوک مریندن بولسیاں،  
 بھانویں جانڑے تے بھانویں

یا بے لوک گیت

میڈا چن مساتا ایویں نیئیں کریندا  
 لوکاں دے آکھے رُس نیئیں ونجیندا  
 میڈا چن مساتا  
 میڈا چن مساتا  
 ٹھہل ٹھہل بیڑی دچ گھیو دا ڈولا،  
 پہلے لیندیں یاری پچھے ڈیندیں رولا،



میڈا پن مسانا  
 نکل نکل بیسٹری پھی سیڑیہ مریندی  
 نک تہیڈا پستلا اکہ تیسر مریندی  
 میڈا پن مسانا

ہک یہا مشہور لوک گانٹر ہے۔

واہ واہ دے سبھن تیسڈی یاری  
 لایو یاری تے توڑ نہ چاڈھی  
 واہ واہ دے سبھن تیسڈی یاری  
 تہیڈی کھڑی ناں میں ٹنگ شری دی  
 میڈے سبھناں دی جھوک لڈیندی  
 نہ میں نردی تے ناں میں جیتندی  
 لگا تیر جگر وچ کاری  
 واہ واہ دے سبھن تیسڈی یاری  
 بیٹی رو رو راہیں بمبالا  
 ڈینہہ رات جھینے سالال  
 مناں منساں تے ڈیوے بالال  
 مہٹھا ڈھول ملیئم ہک واری  
 واہ واہ دے سبھن تیسڈی یاری

رات کول چوڑکاں تے جھپڑے ویلے گھمرو رل باہندن باچھوریں کیں آگے  
 وچ کٹھیاں تھی ویندن تاں ڈول تو لیاں بنڑا کے ہک بئے کول ڈوہڑیاں دا واہ  
 ڈیندے ہن تے ہک عجیب جھیاں ماحول پیدا مٹی دیندے۔ انہاں ڈوہڑیاں تو مھولا  
 ماہیاتے بگڑوسی آدھے ہن تے اناں دی تعداد ہزاراں وچ ہے۔  
 کنڑک دے ترنج دانٹرے۔  
 میڈی دل میڈے نالے تیسڈی دل دیاں رب جانٹرے۔



ساہیاں شاں زلفاں۔

رکھو چا امید چناں جیندی ہوساں تاں آہلساں۔

کوئی گزیاں وا دھوں ماہیا۔

میسڈی بدنامی دا پہلا مجرم توں ماہیا۔

کوئی پھل برسیں دے۔

عرش ہلاؤ دیندے ٹھڈے ساء مسکیناں دے۔

دھولے تے ماہیے دے نال چھلے دی مسام گائے دیندن۔

ٹہپ دے ڈول مسمریاں نال چھلے دے تھرے مسمرے ہوندن تے ماہیے وانگوں

چھلے دا پہلا مسمرہ دی صرف فذن تے بکر زلا ونر واسطے ہوندا ہے۔ چھتیاں پر

اکثر مزاح یا اوں زمانے دیاں بے جوڑ شادیاں دے گلتے یا انہاں دے خلاف

اجتماع پاتا دیندے۔

چھٹا یار دے یارو

بے گناہ نہ مارو

چھٹا الساں بنساں

جیکوں تاں میں گھنساں

بھانویں کوئی پھنساں

چھٹا یار دے یارو

بے گناہ نہ مارو

چھٹا میں نہ ڈیندی

گھبر نا مریدی

سبس طعنہ ڈیندی

چھٹا یار دے یارو

بے گناہ نہ مارو

چھٹا یار دے یارو



ہک مشہور لول دے بول ہن ۔

چن میڈا سکے میں ڈیواں لول ،  
لول ڈیندیاں میں دہجاں گھول

لول ڈیندی میں مکھڑاں دے پیڑے  
ریٹن مخمیں میڈے مامے دے دیرے

چن میڈا سکے میں ڈیواں لول ،  
لول ڈیندیاں میں دہجاں گھول

اڈیم پینگھا ، پٹ دیاں لیاں  
جھوٹا ڈیندیاں تھکم نہ بہیاں

چن میڈا سکے میں ڈیواں لول  
لول ڈیندیاں میں دہجاں گھول

میکوں کجھ تاں ایس گال دا افسوس ہے جو ویسے دی کمی دی وجہ کنوں میں جج  
شادی دیاں انج انج یریتاں دے لوک گیتاں دیاں مثالاں دے سگا لیکن زیادہ  
افسوس ایس گال دا ہے جو ویسے دے ویٹھنڈاں تے ریڈیو ، ٹی وی تے فلماں دے  
اثر بیٹھ شہراں تے وڈے دیہاتاں کوں تاں لوک گیت پسندے دیندے ہن تے شاید  
گریاں تے دوستیاں وچ دی کجھ عرصے بعد انہاں دا گونڈرا دکھا تھی وچھے ۔ مٹاں وچ  
ڈاکٹر مہر عبدالحق ..... نے انج کنوں پنجویں سال پہلے کافی تعداد وچ لوک گیت جمع کیتے  
ہن پر انہاں دیاں دی ڈیرہ اسماعیل خاں تے میان وال دے لوک گیت گھٹ ملدے ہن ۔  
ضرورت ایس گال دی ہے جو کوئی ہمت والا جوان اسادے ملدے دی دستی دستی پھر کے  
ایس قیمتی خزانے کوں کھٹا کرے نیس تاں انج کنوں ترقی پچا لکھ سال بعد شاید کیس کوں پتر وی نہ  
ہو وے کر اسادے دیاں نے ایویں سوئٹری شہر دی آکھے ہن ۔

پانسٹری بیونسٹرا

گتھاں دنج جیویں ڈھولا نیوی چھوڑا بیونسٹرا ۔





# حسن و اگھا دے افسانیاں

## ہک فنی و پورا

حسن و اگھا سرائیکی زبان دا ہک منفرد تے ہندرا فسانہ نگار ہے۔ اوندے افسانے سارے کون اوندی زندگی دی مدائے بزگشت مند۔ اوندی حیاتی دے جتنے روپ ہن اداسا کون اوندے افسانیاں دے وچ جاہ جاہ تے نظر آندن۔ اوندی حیاتی دے مختلف تجربے تے مشابہت اوندیاں تحریراں اوندی شخصیت کون ابھارتے اسدے سامنے گھن آندن۔ ویک با شعور تے پڑھا لکھا شخص ہے۔ ایر گھن ایندا احساس اساکون اوندیاں لکھتاں وچ ڈھیر چاہیں ڈیکھن کون ہنسی۔

حسن و اگھا، یارن دا ہک خاص گھر رکھندے۔ اوندی حیاتی وچ ادبے سنگتیاں دا بہوں دخل رہ گئے۔ تے اوندے کجھ افسانیاں دے وچ یاری باشی دایاں محفلاں دی نظر آندن۔ ایندے ملو وہاں ویک بہت پسند آندے۔ تے آہ کون منوائے اوسرائیکی وچ افسانیاں دی روایت کون۔ تے اپنی ہک۔ یگی راہ گولی ہن۔ اوندی این سبھاں دا احساس اساکون اوندے افسانیاں دے شروع وچ ڈتے جملے کنوں تھیندے جو ”وکرپ دے شوق وچ شارر دیکھا فارم کون بھن چھوڑے۔“

بقول ارشاد تونسوی ”حسن و اگھے دے افسانے اساکون سرائیکی افسانیاں دی صفت وچ جزیرے والو کار نظر آندن۔ جیندے اکون تے پچھون پائی ہے۔“ اوندے این افسانے لکھن دے پچھون ہک چھوہر دا دی ہتھ ہے نے بقول اوندے، ”ہک پڑھی لکھی چھوہر دی سوچ وچار وچ دخیل رہی ہے۔ پر شکریہ ادا تلی پڑھی لکھی نہ ہئی جو اوندے کتے لکھن دی سطح بدل دینے مار۔ غرض اوندے افسانے اوندی حیاتی دے پھروں چکر بندے نظر آندن۔ تے اوندے تجربے دا گھاٹا نچوڑ ہے۔“

اوندیاں لکھتاں وچ خالص تلی وطنی زبان ورتی گئی ہے۔ اوندی اپنی زبان تے



اُوندے ادب نال محبت دا اندازہ ایس گالہ نال تھیندے جو کتاب دے پہلے ورقے تے لکھس۔  
 ”سرائیکی مائیس پنجابی شارٹ سٹوریز۔“ اُوندے پہلے افسانے سواہ دے سیک ”وچ جہڑے  
 دیہات۔“ پریت والا“ دا ذکر ہے۔ ادا اونا اپنا دیہات ہے جتھاں اوپلے تے سنبھے۔ ایتھوں  
 اندازہ تھیندے جو اُوندے فکر تے سوچ دے رستے اُوندے گھر دوں دیندن۔ جیندے وچ  
 اُندا وسیب اُوندے وچ موجود دسواں زندگی دی جدوجہد وچ متحرک نظر آندک۔  
 احسن داگھے دے افسانیاں دی ہک وڈی خوبی اُندا معاشرے دے بار اُندا  
 بے باک رویہ ہے۔ او دیہاتی تے شہری دویں روں کون نال گھن تے مڑ دے۔ او ہک  
 بے رحم حقیقت نگار ہے۔ جینے معاشرے وچ موجود منافقت کون سرعام نشا کر چھوڑے  
 قطع نظر ایس توں جو ایندے کیا نتائج سامنے آندن اونے خود دل آئے لکھے۔ اُوندے ایس  
 انداز وچ اسا کون کتھائیں کتھائیں منٹو والا رویہ نظر آندے۔ اوندے لکھاریاں  
 دے وچ موجود (Sex Taboos) کون ترڈوڑے۔ ایس کنوں پہلے اسا کون ایس قسم دے  
 افسانے سرائیکی وچ نہیں ملدے۔ ایس گالھوں ایہ کتھائیں کتھائیں اسا کون اوپرے لگدن۔ اوندے  
 کیتے۔ تے معاشرے وچ موجود انہاں رویاں کون افسانے وچ ورت کے اجمک دی نصفا  
 کون ختم کیتے۔

احسن داگھا ہک متحرک ذہن رکھن والا افسانہ نگار ہے۔ جیہڑا اپنے اروں پہروں دے  
 ماحول دا انتہائی ذہانت نال جائزہ گندے۔ او بیک وقت ہک سیاسی معاشی تے سماجی  
 لکھاری دے طور تے ابھر کراہی سامنے آئے۔ آپنے افسانے ”موریں دی ٹور“ وچ  
 اونے ایجھے کرداراں کون ورتے جیہڑے معاشرے دے ہتھوں تنگ آنے شہر دار رخ کریندن۔  
 ایندے پنجھوں دی اُندی اپنی زندگی دے وچ کامیابی حاصل کرن دا تجربہ کیا نظر آندے۔  
 پر شہری زندگی اتنی مقبوضہ ہے۔ جو او اتھاں آتے ماحول وچ دل نہیں سبکدے۔ بلکہ دیہاتی  
 تے شہری زندگی دے اُدھ وچ تنگ نظر آندن۔ یعنی جیہڑی شے بندے کون شہر دوں ایس  
 حق دے طور تے گھن آندی ہے۔ جو اتھاں آتے بہتر زندگی گزار سکیں پر او ویں نہیں  
 تھیندا اہ دی اساڈے شہراں وچ ”موریں دی ٹور“ دے کے۔ ڈی خان تے صدیق  
 (کلاؤ) جے لوک بل ورسین۔

داگھے دے افسانیاں دے اکثر کردار نوجوان ہن جیہڑے زندگی دی ایس جدوجہد



تے کوششیں وچ فکر نظر آندن۔ اوندی ایمان و جہتی سکدی ہے جہاں وندی آپنی زندگی  
 دی مسلسل کوششیں تے محنت نال عبارت ہے۔ ایندے علاوہ کہ داراں دی وڈی تعداد پڑھی لکھی  
 تے ہاشور ہے۔ بعض جاہیں تے کرداراں دے مکالمے اپنے عامیت دے حامل ہن جو انہاں  
 وچوں ہکما دے دا احساس تھیون لگ پوندے۔ انگریزی مکالمے دی پڑوں جا بل ویندن۔  
 داگما بنیادی طور تے ہک شاعر ہے۔ او پہلے شاعر ہے تے بعد وچ ہک افسانہ نگار  
 اوندی اشعار تخیل بعض جاہیں تے گھانا متی دیندے۔ اوندے مکالمیاں وچ انتہا دھمکے  
 ہن۔ اسی طرح پڑوں احساس ہما تاثر پیدا تھیندا ہے۔ اوندی باطنی تحریر  
 اوندے نال نال کردار نظر آندے۔ تخیلاتی منظر نگاری نال او ہک اسرار دی کیفیت  
 پیدا کر دیندے۔ ”سواہ دے سیک“ وچ تھل دے ہک اسٹیشن دی منظر نگاری او  
 اسی طرح کریندے۔ ”تھل دا کوئی دیران اسٹیشن آبادی کنوں پٹواں، امتحاں چپ چاپ  
 جیڑھی نہیں جھلکدی۔۔۔ امتحاں سنج دے دیرے۔۔۔ اٹھویں پہر آکے ہک پنجر ٹہری  
 رکدی اے۔۔۔ اینویں ذرا تھیں دیر اپر سیلا لگ ویندے۔۔۔ دن پونے چہرے دلف  
 پونیاں آوازاں۔۔۔ تیش دت گڈی گوڑی ماریں کڑ ویندی اے۔۔۔ ساریاں  
 رونقاں نال چائی۔۔۔ اپنے میلے آپ میل ویندی اے۔۔۔ تیش۔۔۔ اکھیں  
 دی دید آلی کار کالیاں چمکناں لاناں دور تائیں اوندے کچھوں ویندن پیاں۔“  
 ہک بنی ہا ”ڈھونکنا“ وچ لکھدے۔

مہاجران لڑ دی آندی ہئی۔ اوندی وجود سمجھ دی گالھی وچپ دے شعاعیں مہیٹھ  
 گنگوں ندری دے پانی دانگوں وںہا آندا۔۔۔ اچھریا پانی۔۔۔ ”کہتے ایں“ اوندے  
 اولا وچ گنگر و جدے ہین۔۔۔

احسن داگما سرائیکی وسیب دے سوشلسٹ انقلابی دے طور تے سامنے آئے۔  
 اوندے نزدیک انقلاب ایں آسگدے جیویں او سمجھدے۔ جیہیں ویلے کرداراں کوں  
 ماحول انہیں دے مزاج دے مطابق ملدے تاں انہیں وچ زندگی دی ہک نچک پیدا متی  
 ویندی ہے۔ ایہ کردار حسیاتی وچ جیوٹا تاں جاہن پر اپنی مرضی نال۔ او ایندے کہیں  
 قسم دی پابندی قطعاً قبول نہیں کریندے۔ جیہیں ویلے حالات انہاں دا ساتھ نہیں دیندے  
 تاں زندگی جمود دا شکار تھیون لگ پوندی ہے۔ تے او جھلک دے متی ویندن۔ اوندے افسانے



خالصا منفرد نظریہ فکر رکھیندن۔ اوندے سمجھن واسطے ناں دے سوچیلے تے فکری شعور دا ہونا  
ہیوں ضروری ہے۔ ایہو وجہ ہے جو اوندے Concept of Life دی عام بندے کتے  
دا فتح کوئی۔

حسن دا گھاہک زمانے مسیت وچ مولوی وی رہ گئے۔ اوندے ایہ تجسس بہ اساکوں  
اوندے پہلے افسانے "سواہ دے سیک" دے وچ "گھلو فقیر" دی شکل وچ نظر  
آندے۔ فدا گاڑی حسن دا گھاہ بارے آکھتے جو "صوفی تان توں کڈا رہی متی دی نیس سگدا  
اے کمی افسانیاں وچ پوری کیتی اے" شاید مولویں دا رویہ ایندے وچ مذہب دے کتے  
انحراف پسندی دا باعث بنی ہے۔ اوندے ہک افسانے "چچلا" وچ ہے۔

جو "میں رت میاں کن اس بندہ" ————— کساں اپنے گلے وی مشق کیتی  
کرو۔ ————— بیا ناں تاں میڈے جوگی ————— او کساں توڑے قرآن تلاوت  
کر گیدا کرو ————— ہک بچی جا لکھدے۔

"اے مشین اینویں ناں بندن جو سوہنے لوک شرارت کرکیں کوں  
نویں خستے اپنے تن دے۔ اے ٹنگیندن چا" ایویں لگدے ہماوندے تحت شعور وچ  
ہک مولوی مائی وی زندہ ہے۔ جیکوں او مار نہیں سگیا۔

ایندے علاوہ اوندے اسلوب واسب توں وڈا ہتھیار اوندی زبان ہے۔ او  
آپنے جذبہیں، خیالیں تے سوچیں کوں لفظیں دے سوہنے چولے پواتے افسانے وچ ورہندے۔  
د اصل افسانہ ہے ای لفظاں دی کھڈ دا ناں۔ کالرج آکھیا ہا جو "نثر ادب جیندے  
وچ الفاظ بہترین ترتیب نال ورتیے ونہن" تے واگھے دیاں لکھتاں وچ لفظاں دی  
ترتیب تنظیم تے فطری پن تحریر وچ جان پیدا کر دیندے۔ اوندے لکھن دا انداز ڈمیر سارا  
ایویں لگدے جویں گالھ تھار کہینداں پیا ہووے۔ اوندے لفظیں دی قوت دریا دی  
چھل داں گوں ہے۔ جیڑھی ابلاغ دی راہ وچ آوٹ والیاں روکائیں کو دواتے گھن ورتدی ہے۔  
ایہو زبان دانی ہی محض اوندے پورا اسلوب بنیادی ہے۔ واگھے کوں لفظیں دایے انتہا شعور  
حاصل ہے۔ اوندے ایہ لفظ ماور ذات ہن تے انہیں لفظیں دے بارے او

Best cmcaweb دے۔

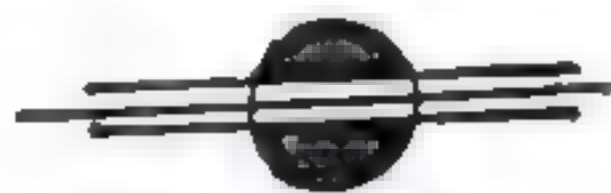
حسن دا گھاہک عورتیں دی نفسیات کوں ہیوں درون بین نال موضوع بحث بنائے



عورت اوندی زندگی دا ہک وڈا تجربہ ہے۔ تے تقریباً ہر قسم دی عورت اوندے افسانیاں وچ مل گئی ہے۔ "سواہ دے سیک" وچ "رسی کرنی" ہک انقلابی عورت دا کردار ہے۔ "دلی دی سلیم بیگم" ہک معلمہ ماحول یورپ دی تعلیم یافتہ عورت ہے۔ "دھونکشا" دی حایراں ویسب دے وچ ہک انجی چھوہر ہے جیڑی آپٹیں ساریں رسمیں ریتیں تے سماجی حوالیں نال نظر آندی ہے۔ ایندے علاوہ "چچلا" وچ اونے معاشرے دے وچ گالھیاں تے کجی طبیعت دیاں میٹرک F-A پاس چھوہریں دی نفسیات کون موضوع بنائے۔

احسن داگھا دے انہاں افسانیاں دے وچ گھریلو ماحول پھول گھٹ ڈیکھن کون ملالے۔ کرداراں دا خاندانی پس منظر دی پھول دھندلا جیا نظر آندے۔ "سواہ ڈاسیک"، "چچلا"، "روتھال"، "موریں دی ٹور" انہاں دے وچ کردار اپنی پاڑ نال وچھڑے ہوئے نظر آندن۔ ایندے علاوہ اوندی زندگی دا ہک حصہ ہوٹلاں دے وچ گزرے ایہ رویے اوندے افسانیاں وچ کہیں کہیں جاتے نظر آندن۔ بقول احسن داگھا "پیسہ میڈے کتے کڈا ہیں مجھری نہیں بن سگیا۔" اوندے ہک افسانے وچ اوندی انداز دی ڈسٹا وچ سبکدے۔ ہک جاکھدے جو "سو پنجاہ دیاں دیہی ویہی ٹیوشناں رکھن دی جاہ چنگیاں موٹیاں ترے ترے سو دیاں ترے ٹیوشناں رکھ کہیں ٹھاٹھ کیتے وچ سبکدے۔"

داگھے دے افسانیاں دی ہک بٹی خوبی ایہ ہے جو جیویں اوندے افسانے دا آغاز اچانک تے غیر متوقع ہوندے اودیں ہی اوندی انجام دی سنسی خیز تے قابل توقع ہوندے۔ اخیر تیش قاری ایہ اندازہ نہیں لا سگدا جو تہن کیا نتیجوں والا ہے۔ ایندے علاوہ افسانیاں دا مجموعی Theme عبداللہ حسین دے ناول "اڈاس نسلیں" دا نوحہ لگدے۔ سارے کردار جتنے متحرک نظر آندن اتنے ہی مایوس وی ہن۔ لیکن انہاں کرداراں دی مایوسی وچ ہک امید تے کجھ کرن دا جذبہ موجود رہندے اوندی انجام تانہو شگوار نہیں ہوندا اپنے پچھوں ہک نوبصورت تاشر چھوڑ دیندے۔





## سرائیکی دے مختلف نال

ڈاکٹر مہر عبدالحق آپنی کتاب "ملتانى زبان اور اس کا اردو سے تعلق" وچ لکھن: "ہندوستان دیاں بیاں زبانان وانگوں ملتانى وى علاقائى ناویں نال گنڈھیندى رہی۔ مثلاً ملتان تے اوندے آسوپاسوں دے علاقے وچ اینکوں "ملتانى" دانان ڈٹا گیا۔ بہاولپور دے علاقے وچ اینکوں "بہاولپوری" آکھیا گیا۔ ایج وچ دارالعلوم قائم تھیا تاں اتھاں دی بولی "اہی" سدھجی لگی۔ بلوچی تے پشتو بولن والیاں قوماں پہاڑیں کنوں بہہ کر اہیں میدانیں وچ آئیاں تاں او اتھوں دی بولی کوں "ہندکو" آکھن لگیاں، دیرہ غازی خان دی بلوچی اللون والے اینکوں "جگدالی" تے یندالی "دانان وی ڈٹا۔ جیندا مطلب کسانیں تے دیہاتیں دی زبان، مظفر گڑھ وچ چٹ، کسان کوں آہدن، ایں گالھوں اتھاں اے "جھکی" تھی گئی۔ لاڑ (ڈکھن) دے لوکیں دے نزدیک اے سرداریں دی تہذیب یافتہ زبان ہئی۔ ایں ساگے اہناں اینکوں سرائیکی تے "سرائی" دے نال نال سڈیا۔ غرض جو مختلف لوکیں مختلف وجوہات دی بناتے اینکوں کئی نال ڈتے۔ تو نتیں جو اے اپنے علاقے وچ ہکو سنویں الاٹی تے سبھی دیندی رہی۔ تھری وچ اینداناں ملتانى تی آئے۔ تے غالباً سبھ کنوں پہلے ابوالفضل، "آئین اکبری"، وچ استعمال کیتے۔ (1)

سرائیکی زبان دے نال دے بارے تحقیق کاریں ہوں کجھ لکھے۔ ایں کنوں پہلے جو اساں ایندے متفقہ تے جدید ترین نال "سرائیکی" دے ماخذ تے گالہ کروں، ایں زبان دے بے نانویں دا جائزہ گھن گھنوں۔ ایں جائزہ دے پہلے حصے وچ مغربی ماہرین لسانیات اے، جیو کس، ای۔ لو، برائن ولسن۔ رچرڈ فرانس برٹن۔ ٹریور۔ بنورڈ تے جارج ابراہام گرہرسن دے ڈتے ہئے نانویں کوں ڈیکھوں تے انہاں دے بعد روسی ماہر لسانیات یو۔ اے سرنوف برطانوی محققین ایچ ٹی لسبرک تے ڈاکٹر کرسٹوفر شیکل دی رائے دا جائزہ گھنوں، انہاں دے نال نال سرائیکی تحقیق کاریں ڈاکٹر مہر عبدالحق، بشیر احمد ظامی بہاولپوری، دلشاد کلانجوی، محمد اسلم رسولپوری تے احسن وانگھا دی تحقیق تے وی گالہ کریں۔

اینڈریو جیرکس: کینیڈا وچ پیدا تھیا تے برطانیہ وچوں تعلیم حاصل کرن دے بعد مشنری سوسائٹی دی طرفوں ایں علاقے وچ بھیجا گیا۔ ڈیرہ غازی خان دے علاقے وچ رہ کر اہیں اول سرائیکی زبان دے ڈاھ ہزار لفظیں تے مشتمل "ڈکشنری آف جھکی آرویٹرن پنجابی لیگلیوٹیج ترتیب ڈتی۔ 1900ء وچ چھپن آلی ایں ڈکشنری



دے دہا ہے وچ مصنف آہدے۔

منرلی پنجابی یا چٹکی زبان کیتے ہوں سارے مقامی ناں استعمال کیتے وندن۔ ملتان بلوچی، پشاور، پوٹھوہاری، ہزاری، بہاولپوری دیرے وال، جگدالی، شاہپوری، اے سارے ہیں زبان دے لمبیاں دے ناں ہی

----- ہر صلیع وچ ایس زبان دا آپناں آپناں ناں رکھیا ہویا معلوم تھیندے۔ (2)

ایڈورڈ او برائن، 1973ء کنوں لائے 1880ء تاں مظفر گڑھ واسٹن کمشنر تے سوشلسٹ آفیسر۔ 1882ء وچ ڈپٹی کمشنر تھی۔ کراہیں ملتان آگیا۔ 1881ء وچ انہاں دی شاندار کتاب "گلاسری آف دی ملتان

لینگویج" چھپی۔ جہڑی جو سرائیکی دے متعلق انگریزاں دی پہلی کتاب ہے۔

او برائن صلیع مظفر گڑھ دی سوشلسٹ رپورٹ وچ سرائیکی دے مختلف نانویں بارے لکھدن۔

"----- لوک اینکوں، ہندی، اتے ہندکی، سندن اتے ڈیرہ غازیخان دے بلوچی بولن آلے علاقے

وچ جگدالی، جٹ دی نسبت کنوں جگدالی مشہور ہے۔ یورپی لوکاں اینداناں ملتان رکھینے۔ پر کوئی قدیمی باشندہ اینکوں ایس ناں نال نہیں جاندا۔" (3)

جیسزولن، جنہاں بعد وچ سردا خطاب دی حاصل کیتا، پنڈت ہری کشن کول دے نال رل کراہیں "گرمر

اینڈ ڈکشنری آف ویسٹرن پنجابی" لکھی جہڑی 1899ء وچ چھپی۔ اے کتاب شاہپور دے علاقے وچ بولن وچن

والی زبان دے متعلق ہے۔ جینکوں ولن تھلی اکھیندے۔ (4)

رچرڈ فرانس برٹن: ایس زبان کول باقاعدہ سکھن والا پہلا دانشور ہانہاں کول وی بعد وچ سردا خطاب ڈتا گیا۔ ایہ

35 زبانیں داماہر ہا۔ برطانوی فوج دے کیتے جاسوسی دا کم کرندارہ گیا ول چارلس ہنٹر دے قائم کیتے ہوئے

سروے آف سندھ" وچ اسٹنٹ دے طور تے کم کرن لگا۔ 1849ء وچ ایندی لسانی تحقیقات "اے گرمر آف

دی چٹکی آرکیولوجی ڈائیلیکٹ" دے ناں نال چھپیاں سرائیکی دے مکمل قواعد دی شکل وچ چھپن آلی اے پہلی

کوشش ہئی۔ او آہدے:

"سندھ وچ بولے وچن والے پنجابی دے وگاڑے ہوئے لمبے لوکاں وچ ترانے نانویں نال سنبھالے

وندن:- (1) سرائیکی (2) بلوچی (3) جٹاکی، سرائیکی، سرو (اتے سندھ) دے ناں دی نسبت نال سڈی وندی

ہے جتھاں جو لوکاں وچ اے عام بولی وندی ہے۔ میدانی علاقیں وچ آباد ہوں سارے بلوچ قبیلے ہیں لمبے وچ

گاہہ مہار کرندن۔ سندھی اینکورات گالہوں بلوچی اکھیندن۔۔۔ جٹاکی داناں جیڑھا جو ایس زبان نال چھبڑا ہوا

ہے، پنجابی الاصل ہے۔ اتے ملک دے قدیمی رہن والے لوکاں یعنی چٹان نال خاص تعلق رکھیندے۔ (5) ڈاکٹر

کرستوفر شیکل آہدن۔ جو ایس گروہ دے دہا ہے دے ست صفحے کدھیں تے غیر مستند بیاناں دے نال کھڑے



نظردن۔۔۔۔۔ اے سارے دے سارے ٹکمانہ نے طیر استدلالی روش وچ بیان کیے گئیں۔ ایندے ہاوجود انہاں  
 دا آکھن ہے جو سندھ دے برطانوی عہد حکومت وچ ایس زبان دے متعلق تالیف تصیون والا ہے آخری بیان  
 ہے۔ (6)

ریورنڈ ٹریور بملورڈ، 1881 کنوں 1896ء تائیں ملتان وچ تبلیغی پادری دی حیثیت نال کم کدے  
 رہن۔ 1895ء وچ او برائن دی گلاسری، تے برٹن دی گورنمنٹ دے ہارے انہاں داہک مضمون "دوٹ نوٹس آف  
 دی گورنمنٹ آف انڈیا" وچ "دے عنوان نال چھپا۔ اے مضمون ایس زبان دی گورنمنٹ دے قواعد  
 تے جامع تے مکمل ہا۔ ایندے وچ ملتان تے ایہی جہیں تانوں کول ایس واسطے رد کر دتا گیا ہا جو اے محدود مقامی ناں  
 ہن، اتے جیسی کول وی ایس واسطے جو ہوں سارے چٹ اینکوں نہیں پلوندے۔ انہیں ترے تانوں دے  
 مقابلے وچ ہک بے ڈھنگے ناں مغربی لندا، کول ترجیح ڈتی گئی۔ (7)

ہارج ابراہم گریسر: لسانیات دا پہلا سجدار ماہر ہا جیں کہیں حد تائیں سرائیکی دا گورنمنٹ تھانہ نال مطالعہ  
 کیے 1898ء وچ اوکوں "لنگویسٹک سروے آف انڈیا" دا سپرنٹنڈنٹ تعینات کیتا گیا۔ اٹھ ہزار صفحیاں تے  
 مشتمل ایس کتاب دے 183 صفے اول "جنوبی لندا" کیے وقت کیے ہن۔ سرائیکی کیے "لندا" دی گمراہ کن  
 اصطلاح کول رواج ڈیون والا گریسر وی ہا۔ "جنوبی لندا" دے مختلف لہجے اول ایس طرح بیان کیے ہن:  
 ملتان (ملتان، مظفر گڑھ تے بہاولپور) ہند کی بولی (ضلع ڈیرہ غارخان) دیرہ وال بولی (ضلع دیرہ اسماعیل خان) ہند کو  
 بولی (ضلع میانوالی) سرائیکی ہند کی (ضلع حیدر آباد بالائی سندھ، ریاست خیرپور، ضلع تھارپارکر، ضلع کراچی) (8)  
 ستارہویں تے اٹھارویں صدی وچ لکھنے گئے لغت دے قاعدین وچ سرائیکی زبان کوئی ہندی دا ناں دتا  
 گئے۔ اتے سرائیکی لفظیں دے تے علامت "ھ" ورتی گئی۔ تے فارسی لفظیں دے توں علامت "ف" ورتی گئی۔  
 مولوی خدا بخش تونسوی دی منظوم لغت "نصاب ضروری" دی مثال یا مولوی عبدالکریم جمگھوی دی "نجات  
 المومنین" دی مثال پیش کیتی وچ سگیندی اے۔  
 فرض مسائل فقہ دے ہندی کر تعلیم

کارن مرداں امیاں جوڑے عبدالکریم (نجات المومنین) (9)

موجودہ صدی دے چھیویں ڈہاکے (1962ء) وچ ایس زبان کول "سرائیکی" دے متفقہ ناں نال سدھج  
 شروع تھی گئے سرائیکی دے مرکزی علاقے ملتان وچ "سرائیکی اکیڈمی" دے ناں یسٹہک ادبی تحریک دا آغاز  
 تھیا۔ (10) جیندے اثرات بعد وچ آون والے مشرقین تے وی تھے۔  
 روسی محقق یو اے سرنوف اپنی کتاب "ہندی لنگویسٹک" وچ لکھن:











دے لہتے سرا نیکی وچ زبان دانان بناون کیتے استعمال تہندن۔ جیویں جو بلوچکی، بلوچیں دی زبان، پشانیکی، پشانیں دی زبان وغیرہ۔ (19)

احسن وانگھا اپنے ابیں مضمون وچ تھوڑا جہاں اگو تے وچ کر ابیں سرا نیکی دے مختلف ناں گنوندیں ہونیں لکھدن:

11۔ چٹاکی یا بلوچکی: اسے ناں سرا نیکی کول لیوٹ برٹن دی سندھ سر دے دی رپورٹ وچ بلوچیں دی زبان دے طور تے ڈتے گئیں۔ اول ایں زبان دے پیشے لہے بیان کیتن۔  
(1) سرا نیکی (2) بلوچکی (3) چٹاکی (20)

یچ ٹی لبرک اپنی کتاب وچ سندھ می زبان دی تقسیم کردے ہونیں لکھدن:  
"معیاری سندھ می یا ادبی بولی اوہا ہے جیڑمی "وچلی" وچ الائی وندی ہے۔ ایں کنوں سوا سندھ می دے ہنچ بے محاورے ہن: سرا نیکی، جیڑمی اسے سندھ تے بھی وچ الائی وندی ہے: تمریلی یا ڈھانگی، جیڑمی ابے دے رن پٹ وچ الائی وندی: لارمی، جیڑمی سندھ دے ڈیلٹا والے علاقے (لاٹ) وچ الائی وندی ہے۔ تے لاسی، جیڑمی کراچی دے آسوں پاسوں تے لہیدے دے ڈکھن وچ الائی وندی۔ (21)

مذکورہ بالا ڈویژن لسانی حوالے سندھ وچوں گدے گئیں۔ جنہاں وچ سندھ وچ الہین والیاں زبانان دا ذکر کوتا گئے۔ جنہاں وچ سرا نیکی، بلوچکی، چٹاکی، تمریلی، ڈھانگی، لارمی تے لاسی زبانیں دا ذکر ہے تے ایں لسٹ وچ خود سندھ می دانان وی شامل کر گدے، صورتحال واضح تھی ویسی۔ انہاں سبھیں ناواں وچوں کوئی نہ کوئی ناں تاں سندھ می الاصل، ہونا چاہیدے۔ خاص طور تے خود سندھ می دانان، "سندھ جی" یا دل تمریلی دانان "تمریمی" یا ڈھانگی کول "ڈھانگی" ہونا چاہیدا۔

مید خیال ہے جو، ی، کی، یا، اکی، دے لہتے وادی سندھ وچ زبان دے ناں بناون کیتے استعمال تہندن۔ جیڑمی سندھ تے سرا نیکی علاقے وچ مشترک طور تے مستعمل ہن جیویں نہ ہوتے تاں ہندی دا لاحقہ، کی، سرا نیکی وچ "دی" وچ تبدیل تھی وندی۔ تے دل جیڑمی اصول سندھ می گدے سر کول پرکھے سے اول اصول دے مطابق، سرا نیکی الاصل، ناں تاں "سرائے دی" ہونا چاہیدے نہ کہ سرا نیکی۔  
بہر حال موجود لسانی شہادتیں تے لفظ دی معنوی بنیاد دے واضح ہون دی وجہ کنوں اسے تسلیم کر گھننا چاہیدے جو سرا نیکی، کول اسے ناں سندھ تے ڈتے۔

#### BIBLIOGRAPHY

(1) مہر عبدالحق، ڈاکٹر۔ "ملتان فی زبان اور اس کا اردو سے تعلق"۔ بہاولپور 1967ء، 128



اندرون دیرادری گید، بهاول پور



## غزلؔ

دوستیں دی وفا تے کھل پونداں  
 میکوں پتھر جو آتے لگدے ہن  
 بھید پاتے میں زندگانی دا  
 او جو بھلدا ہے میکوں غم ڈے تے  
 میں جو دیریا کوں جوکس وچ ڈہداں  
 عشق دی ابتدا تے روند اہم  
 کھل دیں کھل دیں احوال جو چھیدے  
 میں وی منصور وانگ سول تے  
 میڈا ڈیوا ہے جیہڑی وسیندی  
 میں او سقراط ناں، جو نہ ہر دا جام  
 بے خودی دی میں سانگ تے نقوی  
 بے خودی دا پڑھاتے کھل پونداں



# غزل

قاسم جلال

ذہن دیاں سوچاں کوں توہیں رنگ وچ ڈھالی کھڑاں  
بغض دی رات اپج مشالاں پیار دیاں ہالی کھڑاں

نخیر ہودے باغ دی، شالا اینویں وسدا رہے  
ہوٹا ہوٹا ہاں دی رست دھوے تے میں پالی کھڑاں

شیت رُٹھے یار کوں میڈا خیال آدے ولا،  
میں وفا دی راہ وچ این آس تے عالی کھڑاں

کئی میکوں بے دس اکھیندے تے سمجھدے کئی دریٹھ  
بڑھا ڈکھ ملدے اُون کوں کھل کھل تے میں مالی کھڑاں

او دی اُج کھلاں کھیندے میڈی حالت تے جلال  
جیندے کیتے میں جیاتی آپئی گالی کھڑاں،



# غزل

لکھاں دردِ دلین وچ پیٹھے  
 ڈٹڑے ساکوں یار رنجیٹھے  
 گنیاں ساڈیاں وچ ہتھکڑیاں  
 سیرتے ہن سولاں دے مریٹھے،  
 ماہی آدے بھاگل پاوے  
 رتے سیج پھلاں دی لیٹے،  
 پیکٹیں دے گھر سیر تھٹھے چٹے  
 آئے نہ لانیوں لہن دے نیٹے  
 اُساں ڈڈھتے پتھر بدھ کے  
 کھاندے پئے ہن دھیرے ٹیٹے،  
 جیڑھے چلھ توں بجاہ چاڈن اُٹے  
 اُج اوکرن مغاز اُٹھٹے  
 ساڈی دھرتی سونے ورگے،  
 لیندا دیندے کونے چلیٹے  
 اُمٹی صابر سو جھلا مٹی گئے،  
 تیڈے کیتے سمجھ کوئی چلیٹے





جشن آزادی کے موقع پر شعراء کرام اپنا کلام پیش کر رہے ہیں۔

خوش ذائقہ لذیذ اور معیاری کھانوں و فرحت بخش مشروبات کا مرکز

**الحمر ہوٹل سید احمد رضا آبادی**

ہمارے ہاں ہر قسم کے ملکی و غیر ملکی کھانے انتہایت عمدہ ہر وقت دستیاب ہیں۔ اور مرغ، کرکھائی، گوشت کرکھائی، مکہ کباب کا اعلیٰ انتظام ہے۔ صاف ستھرا ماحول، ہوادار کمرے، اعلیٰ درجہ مناسب دام، ہمارا نصب العین ہے۔

**الحمر ہوٹل سید احمد رضا آبادی**

بیرن فریڈگیٹ مہاراجہ پور ذریعہ نمبر ۳۳۴۸



